

## FAMILIA LUI DUILIU ZAMFIRESCU ÎN „ÎNSEMĂRILE” LUI I. M. DIMITRESCU

Ramona Miron

Obârșia rămâne, pentru ființa umană, de oricând și oriunde, acel atât de misterios, prin simțământ trăit, izvor de trainică legătură dintre ins și locul nașterii, înnodată și reînnodată prin întoarceri și reîntoarceri la el, la trecutul său, la oamenii săi de seamă.

Și, când reîntoarcerea o face un împătimit, asemenea lui I. M. Dimitrescu \*, adevărit prin faptă și scris, amintirea devine, pentru prezent și viitor, o mărturie, un document.

Reîntâlnirea, pe unele nevăzute ale gândului devenite imagini de viață și istorie ale Focșanilor de altădată, cu referire

---

\* I. M. Dimitrescu (1882 - 1972). Fiu de negustor, publicist, memorialist. Absolvent al Liceului „Unirea” din Focșani, secretar și apoi director al Prefecturii Județului Putna. A activat în cadrul Secției Focșani a Ligii Culturale, alături de poezii Alexandru Călinescu, Pavel Nedelcu și Virgil Huzum, fiind totodată prieten cu Nicolae Iorga, Gheorghe Gh. Longinescu, Ioan Alexandru Bassarabescu, Leca Morariu. Membru al Societății Scriitorilor Români (din 1938). Citat de George Călinescu în „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” (1941) pentru o evocare a lui Duiliu Zamfirescu în „Universul literar” din 19 iulie 1933. Autor al lucrărilor „Însemnări cu privire la orașul Focșani”, „În fața Măgurei”, „Oameni de la oraș”, „Prin Țara Vrancei”. S-a stins din viață la vârsta de 90 de ani, neîmpăcat cu soarta care l-a obligat să suporte la bătrânețe o mizerie cumplită, având de îngrijit, mai bine de un sfert de veac, și un fiu care avea picioarele amputate. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 fișe - portret pentru un tablou spiritual - istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 110 - 111; Virgil Paragină, *Contribuții vrâncene la cultura națională*, Editura Porto - Franco, Galați, 1995, p. 95 - 96).

nemijlocită la scriitorul și diplomatul Duiliu Zamfirescu, a căpătat, prin scurgerea timpului, o asemenea semnificație și, ca atare, o redăm întocmai, așa cum a așternut-o pe hârtie I. M. Dimitrescu:

*„Am avut prilejul să-l cunosc înainte să fi citit un rând din opera lui, de a fi știut ce înseamnă în literatură. L-am cunoscut în orașul lui, ca și al meu, de care se leagă atâtea amintiri din viața poetului, unde a copilărit, unde a trăit atâta vreme, de unde a luat pe mulți eroi din romanele sale, unde a avut multe legături, simpatie pentru mulți concetățeni și mai ales pentru părinți și pentru nenumărații membri ai familiei, distinși intelectuali, oameni de cultură cu aplicațiuni artistice.*

*Surorile, mai ales - Ecaterina și Marcella, cea dintâi pianistă remarcabilă pe cât era de talentată, cealaltă la vioară și bine cunoscute în lumea muzicală a vremii*<sup>1</sup>.

*În casele acestor[a] își dădeau întâlnire pe lângă oameni de muzică, dar și scriitori ca Delavrancea\*, Vlahuță\*, Pătrașcu, Th. Șerbănescu\*, Carol Scrob\*, Ion Mincu\* și alții.*

---

<sup>1</sup> Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita: S. J. A. N. Vn.), fond I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 46.

\* **Barbu Ștefănescu Delavrancea** (1858 - 1918). Scriitor, om politic, avocat. Profesor și conferențiar la Ateneul Român. Membru al Partidului Liberal (1888), deputat de Prahova (1894), primar al Bucureștilor (1899 - 1901), vicepreședinte al Camerei Deputaților, ministru al Lucrărilor Publice (1910 - 1912), ministru ad-interim la Culte și Instrucțiune Publică (1911), ministru al Industriei și Comerțului (1917). Membru corespondent (1908), membru titular (1912) și vicepreședinte al Academiei Române (1918). A optat pentru semnătura „*De la Vrancea*” în 1884, iar în 1891 pentru cea de „*Delavrancea*”. Culmea creației sale este considerată trilogia istorică „*Apus de soare*” - 1909, „*Viforul*” și „*Luceafăru*” - 1910. (Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române. 1866 - 1996. Mic dicționar*, Fundația Academică „*Petre Andrei*”, Editura A 92, Iași, 1996, p. 102; *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, Editura Academiei R.S.R., București, 1979, p. 263 - 268).

\* **Alexandru Vlahuță** (1858 - 1919). Poet, profesor, ziarist, referent literar la Casa Școalelor. Și-a făcut debutul în literatură prin poeziile publicate în „*Convorbiri literare*” (1881). A publicat primul volum de nuvele în 1886 și

un an mai târziu cel dintâi volum de poezii. Până la 1900, opera sa a stat sub influența eminesciană, drept mărturie stând nuvelele - „Icoane șterse” (1893), „În vâltoare” (1896), „Clipe de liniște” (1899), „Din durerile lumii”, „File rupte”, poeziile - „Iubire” (1896), ediția nouă a colecției de versuri din 1887, romanul „Dan” (1894). În partea a doua a activității sale literare se desemnează o tendință educativă, autorul urmărind să facă cunoscute frumusețile patriei - „România pitorească” (1901), trecutul neamului românesc - „Din trecutul nostru” (1908) și manifestările artei - „Pictorul Grigorescu” (1910). Prin ultimele sale volume - „La gura sobei” (1911) a căutat să insuflă tineretului încrederea în forțele lui, iubirea pentru frumos, adevăr și bine. A întemeiat, alături de dr. Urechia, „Vieața” (1893), de George Coșbuc, „Semănătorul” (1900), de Brătescu - Voinești, ziarul „Dacia” (1918) și revista „Lamura” (1919). (*Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească”, Partea I Dicționarul Limbii Române din trecut și de astăzi* de I. Aurel Candrea, Profesor la Facultatea de Litere din București, *Partea II Dicționarul Istoric și Geografic Universal* de Gh. Adamescu, Profesor, Membru Corespondent al Academiei Române, Editura „Cartea Românească”, București, 1931, p. 1.936; )

\* **Teodor Șerbănescu** (1837 - 1901). Ofițer, scriitor, membru corespondent al Academiei Române (1894). Primele poezii le-a publicat în „*Albina Pindului*” (1868), apoi a devenit colaborator statornic al „*Convorbirilor literare*” (timp de 30 de ani). Titu Maiorescu l-a citat între reprezentanții „*Direcției nouă*”. Poeziile sale au fost adunate și publicate într-un volum de Tr. Djuvara (1902). [*Ibidem*, p. 1.892].

\* **Carol Scrob** (1856 - 1913). Ofițer, autor de romane; în 1889 a publicat volumul de poezii „*Poezii complete*”. [*Ibidem*, p. 1.864].

\* **Ioan Mincu** (1852 - 1912), cel mai de seamă arhitect român din secolul XX. Provenit dintr-o familie înzestrată cu aptitudini artistice spre muzică, literatură și pictură. Este fiul Mariei (fiica Văței Sârboaică, o văduvă frumoasă și cu talent la pictură, refugiată din Macedonia în Țările Române în timpul Eteriei, stabilită la Focșani) și a lui Pavel Mincu (negustor și proprietar în orașul de pe Milcov). Ioan Mincu a avut doi frați - **Ștefan Mincu** (a urmat cursurile Școlii de Belle Arte, elev al pictorului Gheorghe Tattarescu, profesor de desen și caligrafie la Gimnaziul din Focșani, ulterior Liceul „Unirea”, încă de la înființarea acestuia, în 1866), **Nicu Mincu** și patru surori - **Ecaterina** (sau Tinculița, s-a căsătorit cu moșierul Petrică Constantinescu, modelul viu al boierului Dinu Murguleț din „*Viața la țară*” a lui Duiliu Zamfirescu), **Sultana** (cunosătoare de limbi străine, cu înclinații spre muzică și literatură, mama lui Duiliu Zamfirescu), **Anica** și **Șița**. A absolvit cursurile primare și Liceul „Unirea” din Focșani, Școala de

*Voi însemna mai jos, fără să fac o descriere cronologică a diverselor momente și întâmplări, când am avut prilejul să fiu sub o formă oare care în preajma poetului.*

*Într-o vacanță din copilărie, treceam prin fața unei cofetării din oraș, la care s-a oprit un docar vopsit în galben, cu doi cai albi frumoși conduși de un vizetean voinic îmbrăcat într-o livrea luxoașă.*

*Din vehicol a coborât și a intrat în cofetărie un bărbat înalt, impunător îmbrăcat într-o manta albă, de pânză, încălțat cu ghețe galbene, cu jambiere <sup>2</sup> lungi până la genunchi, încheiate cu șireturi.*

*Îmi închipuiam că e un oare care proprietar de pământuri, venit de la moșie să se îndestuleze cu bunătățile, de care duceau jind atâția oameni săraci.*

---

Ingenieri de Poduri și Șosele din București cu „*Medalia de Aur*” (1875). Între 1877 – 1882 a studiat la École des Beaux Arts din Paris, Secția Arhitectură, iar la absolvire, Societatea Internațională de Arhitectură din Paris i-a acordat Premiul I și „*Medalia de Aur*”, facilitându-i, astfel, o călătorie de studii în Spania, Italia, Grecia și Turcia. Inginer de poduri și Șosele al județului Putna (1875 - 1876), a contribuit la înființarea Școlii de Arhitectură a Societății Arhitecților Români (1892 - 1897). Profesor la Atelierul de proiecte din cadrul Școlii Naționale de Arhitectură și apoi al Școlii Superioare de Arhitectură din București (1898 - 1912). Președinte al Societății Arhitecților Români (1903 - 1912), deputat (1895 - 1899), membru al juriului de selectare a proiectului Teatrului „*Maier Gheorghe Pastia*” din Focșani. Ca arhitect a desfășurat o bogată activitate, fiind de menționat fosta „*Casă Lahovary*” din București (1886), „*Bufetul de la Șoseaua Kiseleff*” (1889 - 1892), „*Școala Centrală de Fete*” din Capitală (1890), „*Vila Robescu de la Sinaia*” (1897), „*Casa Monteoru*” (1887 - 1888), restaurarea „*Bisericii Stavropoleos*” din București (1904 - 1910), cavourile din „*Cimitirul Belu*” (1900 - 1904), decorațiile interioare ale „*Palatului de Justiție*” din București (1890 - 1895), cavoul lui Dumitru Simionescu – Râmniceanu din „*Cimitirul Sudic*” și „*Casa administratorului*” din „*Cimitirul Nordic*”, Focșani. A publicat cronici de specialitate în „*Literatura și arta română*” și poezii în „*Convorbiri literare*”. Mai mare cu șase - șapte ani decât nepotul său Duiliu Zamfirescu, Ioan Mincu i-a fost acestuia bun prieten și sfătuitor. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 194 - 195).

<sup>2</sup> *Ibidem*, f. 47.

*Un coleg de liceu mi-a atras atenția că acesta este poetul și romancierul **Duiliu Zamfirescu** \*, care a publicat multe poezii și romane în Biblioteca pentru toți.*

*M-am oprit și când a ieșit din cofetărie, l-am privit cu mai mult interes și am fost fericit că văzusem și eu pe cineva care făcea poezii ca Vasile Alecsandri, acesta fiind, pe-atunci, cam singurul poet, pe care-l cunoșteam din scris.*

*Colegul m-a dus acasă la el, unde mi-a citit câteva poezii din opera lui **Duiliu** <sup>3</sup>.*

*Cu mult mai târziu, într-o vară, la aceiași cofetărie l-am văzut în compania pictorului Nicolae Grigorescu \*, a lui Valhuță, a lui*

---

\* **Duiliu Zamfirescu** (1858 - 1922). Poet, prozator, dramaturg, publicist, om politic, diplomat. Fiul cel mare al soților Sultana (sora arhitectului Ioan Mincu) și Lascăr Zamfirescu (om cu studii, care cunoștea patru limbi străine). A urmat cursurile primare și gimnaziale la Focșani, după care și-a continuat studiile liceale și universitare la București, unde a obținut licența în Drept (1880). Supleant de ocol la Hârșova (1880), procuror la Târgoviște, avocat în Baroul Focșani (1881), redactor la „*România literară*” (1882). Atașat de Legație pe lângă Ministerul Afacerilor Străine (1885), secretar de Legație la Roma, Atena și Bruxelles (1888 - 1906), membru corespondent (1898) și membru activ al Academiei Române (1908). Membru în Comisia Europeană a Dunării (1909). A activat în Liga Poporului a generalului Alexandru Averescu (1918). Vicepreședinte al Academiei Române (8 octombrie 1918 - 11 iunie 1919). Senator de Vrancea și ministru de Externe în guvernul lui Alexandru Averescu (13 martie - 13 iunie 1920), ultima funcție părăsind-o pentru cea de președinte al Camerei Deputaților (30 iunie 1920 - 22 ianuarie 1922). A publicat primele versuri în „*Ghimpele*” și „*Războiul*”, dar adevăratul debut l-a avut în 1880, cu o poemă în „*Literatorul*” condus de Alexandru Macedonski. În anii următori au apărut volumele de poezie și proză „*Fără titlu. Poeme și nuvele*” (1883), „*În fața vieții*” (1884), „*Alte orizonturi*” (1894), „*Imnuri păgâne*” (1897), „*Poezii nouă*” (1899), „*Novele*” (1888), „*Novele romane*” (1896), precum și cele mai bune cărți din „*Ciclul Comăneștilor*”: „*Viața la țară*”, „*Tănase Scatiu*” și „*În război*” (1895 - 1897). După 1900 au văzut lumina tiparului volumele „*Îndreptări*”, „*Ana*” și „*Lydda*”. Duiliu Zamfirescu a cultivat și teatrul de idei - „*Poezia Depărtării*” sau comedia - „*O amică, Voichița*”. (*Ibidem*, p. 314 - 316).

<sup>3</sup> S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 48.

*Delavrancea și a Cellei Delavrancea* \*. Aceștia din urmă veniseră la oraș de la casa lui Vlahuță de la Dragosloveni...

*A trecut multă vreme după aceea, poetul dispăruse cu totul din târgul nostru, trăind în străinătate ca diplomat, reprezentant al țării, acolo, la Roma.*

*Mai târziu Duiliu Zamfirescu revenise în țară.*

*Se anunțase că într-o zi va ține o conferință la teatru. Ora expunerii sale trecuse. Teatrul era tixit de lume, dar vorbitorul întârziase. În sfârșit cortina se ridică. Masa de unde trebuia să vorbească <sup>4</sup> era împodobită cu scoarțe și flori, complectând interiorul unui elegant salonaș aranjat de admiratoarele lui.*

*În fundul scenei se arată, călcând rar, marșial un domn înalt, distins, îmbrăcat în haine de țesătură albă de mătasă. În mână purta*

---

\* **Nicolae Grigorescu** (1838 - 1907). Pictor, membru onorific al Academiei Române (1899). și-a început ucenicia ca zugrav de biserici. A realizat picturile Mănăstirii „Agapia”. A studiat la Paris, unde a și expus lucrări la salonul oficial (1861). În timpul Războiului pentru Independență a însoțit armata română, realizând o serie de tablouri care au devenit cunoscute la nivel național datorită numeroaselor reproduceri: „*Convoiul de prizonieri*”, „*Domnitorul Carol*”, „*Sentinela*”, „*Lupta de la Smârdan*” etc. În anii din urmă, s-a consacrat, mai ales, vieții de la țară, privind-o sub unghiul special al pitorescului și al seninătății. (*Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Românească”*..., p. 1.671).

\* **Cella Delavrancea** (1887 - 1991). Fiica cea mare a lui Barbu Ștefănescu Delavrancea (1858 - 1918) și a Mariei Lupașcu (1862 - 1938). În afară de ea, cuplul a mai avut încă trei fete: **Margareta** (1888 - 1937), alintată „*Bebe*” – profesoară, licențiată în Litere și Filozofie, **Niculina** (Pica), pictoriță, căsătorită cu doctorul Raul Dona și **Henrieta** (1894 - 1987) sau Riri, cum i se mai spunea, una din primele femei – arhitect din România, căsătorită în 1918 cu ofițerul francez Emile Gibory. Licențiată în Filozofie și Matematică, profesoară de liceu, admirabilă pianistă, Cella Delavrancea a fost primul artist din istoria culturii române care a participat la sărbătorirea propriului centenar (al doilea a fost sculptorul Ion Irimescu, sărbătorit de Academia Română în 2003). Caragiale o dezmiarda „*Aghiuță*”, iar Vlahuță „*Ciobănașul*”. (Horia Dumitrescu, *Alexandru Vlahuță și Dragosloveni*, Editura Pallas, Focșani, 2011, p. 162).

<sup>4</sup> S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 49.

mănuși de piele creme. A salutat solemn, în dreapta, în stânga, pe cei mai intimi din teatru. Și-a scos apoi tacticos mănușele și alături de ceasul de aur le-a așezat pe masă. C-o batistă de olandă fină și-a șters ochilarii. C-un ceremonial miticulos și-a băgat batista în buzunarul hainei, a ridicat ochii spre galerie, a studiat puțin sala, schimbând câteva priviri cu membrii familiei și cunoștințele din primele loji. Tăcere adâncă, după care, c-un ton puțin afectat, rosti apăsător cuvintele <sup>5</sup>: „Doamnelor, Domnilor...”. Ce a spus nu interesează acum...

După primul război mondial, Duiliu Zamfirescu intră în politică, devenind șeful partidului averescan din localitate. Deși noua îndeletnicire socială îl obligă să se amestece în vâltoare[a] mulțimei electorale, el s-a menținut distant, autoritar, rece, vorbind tot de una de la înălțimea olimpică, în care s-a complăcut tot de una. Și ca unii poeți, care nu păstrează raporturi strânse cu societatea, fu deseori în eroare și atras în curse neplăcute de pehlivanii politici de ieri. În această întreprindere, care se chiamă politica de-atunci, Duiliu Zamfirescu a încercat multe dezamăgiri, iar ușurința cu care masele își alegeau idolii și simpatiile l-au dezgustat până la revoltă <sup>6</sup>.

Într-o alegere parțială fu onorat cu aproape unanimitatea sufragiilor, ca după abia un an, la alte alegeri, să fie aproape izgonit de la secțiile de votare, obținând un număr ridicol de voturi. Aceasta l-a vindecat de politică...

În vremea când încă era șef de partid, s-au întâmplat cele ce urmează și care ne arată omul.

La via de la Faraoane venise în vizită prefectul județului, fostul său profesor de matematică, pe care l-a oprit la masă. Potrivit datinei din podgorii, printre alte mâncări autentic românești s-a servit și pastramă cu mămăligușă rece <sup>7</sup>.

<sup>5</sup> Ibidem, f. 50.

<sup>6</sup> Ibidem, f. 51.

<sup>7</sup> Ibidem, f. 52.

*Profesorul, fiu din popor și om dintr-o bucată, care rămăsese la datinele strămoșești, mânca de zor și ce mânca îi pria de minune.*

*Era însă săcâit de faptul că „feciorul” care servea masa purta frac și mănuși albe. A răbdât prefectul, cât a răbdât, dar când paharul s-a umplut vârf, a dat drumul indignării, spunând:*

*-Coane Duiliu ești om foarte simpatic, mi-ai fost elev, îmi ești drag, așa cum numai noi profesorii ne iubim elevii. Rogu-te fă bine și dă poruncă băietanului ista să-și lepede mănușele că mi se pune pastrama de-a curmezișul. Să știți că mor în seara asta din pricina lui și o să m-aveți pe conștiință, păcatele mele!*

*Conu Duiliu a făcut mare haz de apucăturile înapoiate ale fostului profesor*<sup>8</sup>.

*Protocolul a rămas protocol, pe care ținea să-l officieze și în împrejurări ca acelea, când se găsea la cramă, unde lumea bea must, mănâncă pastramă, cum spune cântecul „Leliță Ioană”.*

*Că Duiliu Zamfirescu rămăsese un iremedia[bi]l visător, un izolat de realitățile vieții uneori măcar, ne-o dovedește următoarea întâmplare.*

*Salariații publici din localitate avuseseră o întrunire de protestare împotriva scumpirii peste măsură a traiului, cerând majorarea salariilor, care nu mai acopereau nevoile zilnice. Printre alte hotărâri luate în adunarea aceea, s-a desemnat și o delegație compusă dintr-un profesor, un învățător<sup>9</sup> și un funcționar administrativ în persoana subsemnatului, să înfățișăm un memoriu lui Duiliu Zamfirescu, care era președintele Adunării Deputaților. Ne-am dus la el acasă și i-am arătat care-i motivul vizitei ce-i facem. Cam tulburat ne-a răspuns:*

*-Domnii mei, n-aveți dreptate. Să se termine cu cerșetoria asta. Statul este enorm de strâmtorat. Nu poate plăti mai mult. Sunt, cred, cam exagerate cererile ce faceți, în cât chiar dacă ar trebui să vă susțin, ca mandatar al Dvoastră, n-aș face-o din*

---

<sup>8</sup> Ibidem, f. 53.

<sup>9</sup> Ibidem, f. 54.



convingere. Cumpătare, economie, ăsta-i mesagiul ce-l trimit salariaților publici. Tovarășii mei din delegație, care făceau și politică cu Duiliu Zamfirescu, s-au mulțumit să spună câteva vorbe, hotărând să plecăm<sup>10</sup>.

Eu, am cerut îngăduința să spun câteva vorbe, ceia ce Duiliu Zamfirescu a aprobat.

-Vă rog respectuos, să nu vă supărați dacă vă pun întrebarea, chiar mai multe întrebări.

-Dumneavoastră cunoașteți în amănunt, sau cât de cât, cum sunt plătiți funcționarii?

-Știu și sunt convins, destul de convenabil.

-Îmi permiteți să vă cer lămuriri și să dau și câteva pilde?

-Desigur.

-Vă rog, Dvoastră, sunteți și podgorean. Cu cât plătiți ziua de muncă oamenilor de la vie?

-Domnul meu, destul de scump.

-Mă iertați, cam cât?

-De la 100 la 120 lei pe zi și mâncare.

-Va să zică muncitorului manual, din nenorocire cu nevoi de viață mai limitate<sup>11</sup>. Aflați onorate Domnule Președinte și Excelență că un profesor cu patru gradații, aproape de sfârșitul carierii, cel mai bine plătit dintre noi trei aflați de față, de abia își primește salariul fantastic de 800 lei lunar.

-Asta nu se poate!

-Întrebați, vă rog, pe celalt membru din delegație, dacă are mai mult de 600 lei lunar, ca învățător, revizor școlar, iar șeful de birou administrativ al prefecturii, abia 450 lei tot pe 30 de zile. Vă rog să consimiți că primind aceste salarii de mizerie, viața pentru noi e o problemă grea.

-Iată, vă declar, că n-am știut aceste lucruri.

---

<sup>10</sup> Ibidem, f. 55.

<sup>11</sup> Ibidem, f. 56.

*Ne-a reținut și am stat mai mult de vorbă la o cafea* <sup>12</sup>.

*Realitatea în care-l știusem, îl făcuse să se coboare din lumea zeilor, să se umanizeze, să stea de vorbă. De la inimă în inimă, în chip firesc, ca muritorii de rând. În această postură Duiliu Zamfirescu era fermecător. Ne-a spus între altele că viața, mulțimea anilor, i-au șubrezit sănătatea, răpindu-i multe plăceri...I-a mai rămas una, puțința de a se hrăni bine și cu orice, după pofta inimei, dar că din pricina unor metehne trupești, doctorii („ce diavoli!”) îl opresc de la anumite alimente.*

*„Întâmplă-se, orice s-o întâmpla, voi mânca mai departe ce mi s-o năzări, aceasta fiind singura plăcere, pe care mi-o pot satisface nestingherit de vreun betșug fiziologic. M-ați înțeles? Voi mânca, chiar dacă mâine mi se vor deschide porțile tartarului!”* <sup>13</sup>.

*Cea din urmă dată, când l-am văzut și auzit pe Duiliu Zamfirescu a fost în ziua de 6 / 19 octombrie 1921, la Liceul „Unirea” și când a vorbit la inaugurarea plăcii de pomenirea foștilor elevi căzuți în război. Duiliu Zamfirescu părea mai frumos, mai tânăr, mai impunător ca ori când. În chip firesc, atrăgător, vioi, impresionant a povestit despre Eroii din războiul Neatârării. Cum l-a cunoscut pe Șonțu, pe Cracalia, pe Botescu și pe alții căzuți la asaltul Griviței. A mulțumit cerului că i-a fost dat să participe la această sărbătoare închinată Eroilor din altă generație* <sup>14</sup>.

*„Aș fi foarte fericit și las ca testament sufletesc celor de azi, ca o dată și-o dată pe această placă să se scrie numele meu”.*

*Abia putu să rostească ultimele vorbe și l-a podidit lacrimile...Era o prevestire”* <sup>15</sup>.

\* \*

\*

---

<sup>12</sup> Ibidem, f. 57.

<sup>13</sup> Ibidem, f. 58.

<sup>14</sup> Ibidem, f. 59.

<sup>15</sup> Ibidem, f. 60.

„Era mai ales bărbat frumos. La comemorarea celor 10 ani de la moartea poetului, Marin Simionescu - Râmnicăneanu, delegatul Academiei Române, spunea: Duiliu Zamfirescu ajungea să facă un început de bine în jurul său prin simpla frumusețe a făpturii sale, iar scriitorul Brătescu - Voinăști \*, la moartea aceluiași poet, spunea că societatea românească se despozește prin moartea lui Duiliu Zamfirescu.

Când apărea pe străzile Focșanilor, Duiliu Zamfirescu impresiona lumea prin frumusețea și măreția persoanei sale <sup>16</sup>.

Pe vremea de care vorbim, fusese ales membru la Academia Română, unde avusese cunoscuta harță în privința poporanismului în literatură, era ministru plenipotențiar, secretar general al Ministerului de Externe, membru în Comisia Dunăreană, membru în Comisia de lectură a Teatrului Național.

În literatură zămislise ultimele creații literare, piesa de teatru „Poezia Depărtării”, despre care, sub semnătura „Duiuze”, scria, la 29 Ianuarie 1913, în București, surorii sale Marcella Zamfirescu:

---

\* **Ion Al. Brătescu – Voinăști** (1868 - 1946), scriitor. A urmat cursurile liceale și universitare la București, absolvind Facultatea de Drept. Judecător, mai întâi la București, apoi la Ploiești, Pitești, Craiova și Târgoviște, unde s-a stabilit definitiv în 1896. Deputat (1907 - 1940), secretar general al Camerei Deputaților (1914 - 1940). Membru corespondent (25 mai 1909), membru titular (10 octombrie 1918) și vicepreședinte al Academiei Române (11 iunie 1919 – 8 iunie 1922; 6 iunie 1923 – 12 iunie 1926). A desfășurat o intensă activitate publicistică. A fondat, împreună cu Alexandru Vlahuță, ziarul „Dacia”. A condus revista „Lamura”. A colaborat la diverse publicații ale timpului, printre care „Convorbiri literare”, în paginile căreia a și debutat (1892), fiind și unul dintre membrii colegiului de conducere al acestei reviste (1893). Operă: „Nuvele și schițe” (1903), „În lumea dreptății” (1906), „Întunerice și lumină” (1912), „Niculăiță Minciună” (1922), „Rătăcire” (1923), „Neamul Udreștilor” (1924), „În slujba păcii” (1925), „Firimituri” (1929), „Cu undița” (1933), „Din pragul apusului” (1935), „Puiul”, „Privighetoarea”, „Moartea lui Castor”. Din anii Primului Război Mondial datează piesa „Sorana”, scrisă împreună cu Adolf de Hertz, reprezentată în stagiunea 1915 / 1916. (Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 56).

<sup>16</sup> S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 34.

*„Dragă Maricica,*

*Aseară, luni, piesa mea a avut un succes adevărat, cu un public în delir și cu aclamațiuni pentru autor”.*

*Sâmbăta și duminica era la Focșani în familie sau la viile de la Faraoane ori de la Odobești, pe la bănci pentru noi împrumuturi sau pentru aranjarea celor vechi*<sup>17</sup>.

*Viile nu-i mai dădeau sensibilitatea așteptată. Vinul nu se prea căuta. Avea trei copii la studii. Cel mai mare, scriitorul de astăzi, Alexandru, în străinătate. Și să facă față nevoilor vieții, deschisese un depozit de vinuri în București, în spatele Teatrului Național.*

*Altă scrisoare, mai târziu trimisă din București surorii sale Marcella la Focșani, se desprinde aceeași distincție aristocratică a lui Duiliu Zamfirescu preocupat de formă, dar și de existența unui suflet duios, iubitor față de ai săi, stăpânit și de grija existenței, care apăsa cu aceeași greutate și pe răsfățații muzelor, de talia poetului nostru.*

*În vremea aceasta Duiliu Zamfirescu făcuse multe comunicări la Academie, în special despre frumusețea limbii noastre și unele din aceste conferințe le-a ținut și la teatrul din Focșani, care era tixit de lume când vorbea el.*

*În timpul campaniei din 1913, pe chestia unor abuzuri făcute de armată, a avut în tren o convorbire cu colonelul Stratilescu, din Marele Stat Major, care a deferit cazul primului ministru Titu Maiorescu*<sup>18</sup>.

*Acesta fără să cerceteze cazul a luat măsura severă să-l destituie din diplomație pe Duiliu Zamfirescu, care a suferit mult din această pricină. Mai târziu, cu mare greutate, după ample deslușiri a revenit asupra măsurii luate cam pripit. Relațiile de veche prietenie dintre cei doi oameni s-au rupt pentru totdeauna.*

*Din povestirile Marcellei Zamfirescu, sora poetului, am aflat că chiar în copilărie s-a arătat ca frate iubitor față de surori, pentru*

---

<sup>17</sup> Ibidem, f. 35.

<sup>18</sup> Ibidem, f. 37.

care avea atențiuni delicate și când era elev în cursul superior de liceu din București, la vacanțe, din banii economisiți din ce-i trimetea familia aducea daruri surorilor și fraților la Focșani.

*A fugit de contactul cu strada*<sup>19</sup>.

De frică, când era mic, se juca în curte doar cu fratele lui Alexandru \* (care a fost mai târziu ofițer superior de artilerie), foarte rar cu unii prieteni.

Am aflat tot de la sora sa următorul episod din copilăria lui Duiliu Zamfirescu. Locuiau pe atunci într-o casă din fața bisericii Donie. Curtea bisericii nu era împrejmuită cu gard, ca astăzi. Un maidan plin de tot felul de gunoaie. Părintele Ion, parohul bisericii, plictisit de potcapul slinos și învechit pe care-l purtase multă vreme, l-a arucat la gunoi. Duiliu Zamfirescu și cu fratele lui l-au luat de acolo, i-au făcut niște găuri și cu o sfoară l-au așezat în capul unui câine din curte. Când schelălăia, dând cu labele să scape de găleata cu care-l împovărase băieții năzdrăvani și cari leșinaseră de răs<sup>20</sup>.

Doamna Zamfirescu a strigat la ei indignată de nelegiuirea feciorilor, care batjocoreau lucrurile sfinte.

În timp a intrat pe poartă fratele ei Ștefan Mincu, profesor de desen la liceu:

<sup>19</sup> Ibidem, f. 38.

\* Alexandru Zamfirescu a fost cel de-al doilea copil al Sultanei și al lui Lascăr Zamfirescu. Matematician talentat. A făcut studii militare strălucite la Fontainebleau. Era un tânăr chipeș, impunător în impecabila uniformă de ofițer cu epoleți auriți, având o privire luminoasă, distinsă, uneori ușor distrată. A ajuns până la gradul de colonel, demisionând, apoi, din armată din cauza unor conflicte cu superiorii. Cânta la flaut și era un mare cunoscător în ale muzicii, ca și rudele sale din partea mamei. Se spune că la Nisa ar fi oprit orchestra în plin concert pentru că nu executase corect o frază din „Simfonia a V-a” de Beethoven. I se mai zicea „Bâță” din cauza unui tic nervos. (Al. Săndulescu, *Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu*, Editura Sport - Turism, București, 1989, p. 23).

<sup>20</sup> S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 39.

- Fănică dragă, i-a privește ce au făcut blestemații de Alexandru și Duiliu. Te rog ia măsuri să înceteze această batjocură, c-o vedea părintele Ion și se supără pe noi și se duce buhul că nu știu să dau bună creștere acestor blestemați de copii.

Fănică văzînd scena, cum era fîresc, a început să rîdă cu lacrimi, alături de băieți.

-Dragă Fănică, adaugă mama, ai ajuns în mintea copiilor...om nesperios ce ești...<sup>21</sup>.

Despre următorul episod pe care-l povestesc mai jos s-a petrecut în vremea alegerilor parlamentare care se pregăteau după anul 1919. Primele alegeri cari s-au făcut pe tot cuprinsul statului nou românesc, după primul război mondial.

Duiliu Zamfirescu era primul candidat al partidului averescan din localitate și în scop electoral scotea și o gazetă. La prefectură se instituise un fel de cenzură, destul de îngăduitoare ca să nu impieteze asupra libertății de propagandă. Pe dedesubt se lucra după obiceiul pămîntului, abuzurile guvernamentale de tot felul<sup>22</sup>.

Fusesem însărcinat cu cenzura.

Duiliu Zamfirescu scrisese articolul de fond dintr-un număr de gazetă într-o formă literară impecabilă, cu argumente obiective, urbane, care m-au impresionat și pe care le-am recitat. În cuprinsul prozei elegante, figura cuvîntul „gloabă” nepotrivit cu totalitatea articolului. Creionul cenzurii a căzut greu peste cuvîntul neașteptat și când a apărut gazeta, articolul era fără acest cuvînt, rămânînd spațiul gol.

Duiliu Zamfirescu, indignat, a venit la prefect să-i ceară socoteală de cenzurarea articolului cu pricina<sup>23</sup>.

-Domnule Duiliu, eu n-am vreme să mă ocup și de cenzură, am un funcționar destul de obiectiv, care se ocupă cu această

---

<sup>21</sup> Ibidem, f. 40.

<sup>22</sup> Ibidem, f. 41.

<sup>23</sup> Ibidem, f. 42.

chestiune. Să-l chem și să vedem de ce a suprimat acest cuvânt, care în orice caz nu-i subversiv.

Chemat în cabinet, prefectul a prins a mă întreba de ce am cenzurat cuvântul respectiv, în discuție intrând și Duiliu Zamfirescu.

-Excelență (așa dorea să i se spună) a fost o cenzură din punct de vedere, hai să spunem estetic. Era prea frumos articolul D-voastră, ca în cadrul lui să se găsească și acest cuvânt nepotrivit, inelegant.

-Tinere ai dreptate. Îți mulțumesc.

Mi-a întins mâna, a plecat<sup>24</sup>.

După aceea, ne-am întâlnit de multe ori, când era în calitate de proprietar de vie, cerea de la prefectură permise de port armă, pentru chelarii săi.

Mă ofeream să dau să i se facă cererea la mașina de scris...Refuza. Îmi cerea doar hârtie și cu scrisul, caligrafia lui îngrijită își redacta și făcea petiția...

Către sfârșitul vieții s-a legat și mai strâns de orașul copilăriei.

Locuia la sora lui Ecaterina Remer, soția farmacistului cu acest nume, ambii muzicanți, doamna în special mare pianistă.

Locuința unde se află astăzi Arhivele Statului din Str. Plevnei, era pe atunci lăcaș de reuniuni literare și de muzică aleasă, parteneri surorile lui Duiliu și farmacistul Remer<sup>25</sup>.

În ziua de 6 iulie 1922, însoțit de delegații Academiei, ai parlamentului, ai ministerului de externe, ai Societății Scriitorilor și de marea mulțime de concetățeni, trupul neînsuflețit a lui Duiliu Zamfirescu fu dus la locul de veci.

Din cimitirul sudic, să doarmă de-a pururea lângă tatăl, lângă fiul său Lascăr, mort tânăr într-un duel nenorocit. Megieși de eternitate, pe Tincuța, personaj din romanul „Viața la țară” și pe scriitorul concetățean, blândul Ioan Ciocârlan. Mormântul lui

---

<sup>24</sup> Ibidem, f. 43.

<sup>25</sup> Ibidem, f. 44.

*neîngrijit astăzi nu ne amintește despre distincțiunea, eleganța și frumusețea făpturii lui Duiliu Zamfirescu, iubitul nostru concetățean.*

*17 august 1959”<sup>26</sup>.*



---

<sup>26</sup> S. J. A. N. Vn., fond personal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 80, f. 45.  
246



## Surorile lui Duiliu Zamfirescu

Familia Lascăr și Sultana Zamfirescu a avut opt copii, dintre care au trăit doar șapte: Duiliu, Alexandru, Ecaterina, Marcela, Elena, Constantin \* și Zoe.

*„Familia lui Duiliu Zamfirescu a reprezentat în orașul nostru ceva din noblețea firilor alese.*

*Surorile, în special, cu înclinații artistice cum toată familia se caracterizase prin însușiri de aristocrație intelectuală și sufletească.*

*Mama lor, sora arhitectului artist Ion Mincu „le îndrumase spre ramura deprinderilor muzicale la pian, la vioară, pe cât le învățase omenia”, să fie modeste și bune gospodine, lucrul de mână și altele.*

*Cea mai mare dintre fete Ecaterina „devenită mai târziu Ecaterina Remer, a fost o virtuoașă pianistă și a participat la promovarea primilor începuturi de activitate muzicală din oraș, sub conducerea lui Lucio Vecchi. Ecaterina ca și celelalte trei surori făcea parte și din societățile <sup>27</sup> de bine facere, ocrotire socială, Crucea roșie etc. Celelalte surori urmară și cursuri universitare și-au fost profesoare și făceau parte din grupul de femei admiratoarele fratelui poet.*

*Copiii Simionescu - Râmnicănu rămânând fără mamă, unii foarte mici. Este vorba de „Tincuța” din romanele lui Duiliu Zamfirescu. Orfanii, deși foarte bogați, au crescut în ambianța familiei Zamfirescu. Surorile lui Duiliu, fiind unele prietene cu orfanele Râmnicănu, altele ocrotitoare și îndrumătoare lor. În cercul lor de educare aleasă, de literatură, de muzică a trăit în Focșani societatea lor aleasă, care ne-a dat și pe scriitorul, publicistul și academicianul Marin Simionescu - Râmnicănu ” <sup>28</sup>.*

---

\* **Constantin (Didea) Zamfirescu.** Doctor în chimie la Roma. De studiile sale s-a ocupat, în mod special, Duiliu Zamfirescu. (*Ibidem*).

<sup>27</sup> *Ibidem*, dosar nr. 78, f. 89.

<sup>28</sup> *Ibidem*, f. 90.

Despre **Marin Simionescu - Râmniceanu** \*, I. M. Dimitrescu nota: „*Fiul sufletesc a lui Duiliu Zamfirescu, feciorul Elenei Simionescu - Râmniceanu, doamnă distinsă, amabilă, delicată, pianistă neîntrecută, personajul gingaș din romanele lui Duiliu Zamfirescu, „Tincuța”, care s-a stins de tânăra din pricina dezamăgirii, mai ales, ce i-o dăduse viața cu traiul insuportabil cu bărbatul ei, cunoscut în romane ca „Tănase Scatiu”.*”

*La moartea Linei, cum îi spunea familia, Duiliu Zamfirescu scria din Roma tatălui său la Focșani, în ziua de 12 Iunie 1888: „Săraca Lina! Mult a mai trăit singură și fără noroc în lumea asta. Eri am avut un fel de înștiințare nervoasă, care c-o seară mai înainte m-a făcut să plâng. De câteva zile mă simțeam urmărit de nemulțumire și de urât <sup>29</sup> și mă luptam, alergam la grădină, la comedie, spre a nu mă lăsa să mă birue această formă obositoare de nostalgie - până în sfârșit, cu o seară înainte de a primi scrisoarea d-tale m-a prins și ca un copil orfan m-am supus împrejurărilor și am plâns. Sunt în lume mai multe lacrimi ascunse de cât ne închipuim...*

*Vă rog să-mi trimiteți un portret bun al ei ca să-l păstrez eu și ca să văd dacă n-oi putea găsi vre un graveur de camee mai efin, care să i-l sape în onyx”.*

*Marin Simionescu - Râmniceanu, după cât se vede, a rămas orfan de mamă la 4 - 5 ani și cum era vecin cu familia Duiliu Zamfirescu, am aflat că el, ca și surorile lui: una măritată mai*

---

\* **Marin Simionescu - Râmniceanu** (1883 - 1964). Estetician, critic de artă, scriitor. Fiul lui Dumitru Simionescu - Râmniceanu și al Elenei, născută Mincu (sora arhitectului Ioan Mincu). A urmat studii de estetică și filosofie la Universitatea Charlottenburg din Berlin. Colaborator al revistei „*Luceafărul*” (1905). Editează „*Propilee artistice*” (1913). Membru corespondent al Academiei Române (1919 - 1948). A publicat împreună cu Vasile Pârvan și Dimitrie Gusti „*Istoria Artei (teoretică și practică)*” (în 1920). A elaborat o amplă lucrare de politologie și filosofie politică „*Libertate*”, din care nu a publicat decât două cărți, celelalte trei însumând 11 caiete de manuscris. Sub semnătura sa a apărut și o impresionantă „*Estetică*” de peste 1 250 de pagini. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *op. cit.*, p. 264 - 265).

<sup>29</sup> S. J. A. N. Vn., fond peronal I. M. Dimitrescu, dosar nr. 74, f. 67.

târziu cu scriitorul George Diamdi [Diamandy], ceal[al]tă cu ministrul plenipotențiar, focșănean, ctitorul mai nou al bisericii St. Neculai Vechi, Mihai Picleanu, au crescut în această familie”<sup>30</sup>.

Revenind la surorile lui Duiliu Zamfirescu, „**Marcella Zamfirescu**, dintre surori era confidenta și prietena cea mai bună a poetului. Cu ea a purtat corespondență din străinătate sau din București, când era secretarul general al ministerului de externe.

I se adresa lui Duiliu cu numele „Duize” și cu acest nume poetul își semna corespondența trimisă surorii Marcella, căreia îi împărtășea nenumăratele plăceri, neplăceri ale vieții și succesele lui literare și de carieră diplomatică.

Sora lui, Marcella cânta la vioară cu talent și când ajunsese bătrână, fiind lipsită aproape de existență, lucra la împletituri pentru alții să câștige agonisita vieții, așa cum o învățase să lucreze în copilărie mama lor prevăzătoare pentru viitorul copiilor<sup>31</sup>.

Marcella Zamfirescu și cu fiica ei domnișoara Marieta Slăvescu mi-au arătat unele scrisori de ale lui Duiliu și mi-au dat multe informațiuni despre fratele și unchiul neuitat și admirat de ele.

**Zoe**, altă soră, licențiată în litere, distinsă, făptură gingașă, devenită doamna Zoe general Nicu Vasiliu, am cunoscut-o mai bine, când era presidenta Crucei Roșii, focșăneană. Doamnă de extrem bun simț, modestie și frumoase manieri. Îmi vorbea în chip firesc, fără ascunziș, despre obârșiea lor de mici negustori, care n-aveau nimic comun cu bazileii Bizanțului, din care pretindea Duiliu Zamfirescu că și-ar trage firul vieții. Dar tot Zoe Vasiliu mi-a vorbit de-un ascendent, Doctorul Lascăr, venit din Bizanț, care a avut<sup>32</sup> legături cu Focșanii și un frate al acestuia a trecut în Rusia ajungând general în armata țarului, poate tocmai datorită obârșiei lui împărătești.

Deci Duiliu Zamfirescu n-a făcut această afirmație la întâmplare ori din orgoliu personal.

<sup>30</sup> Ibidem, f. 68.

<sup>31</sup> Ibidem, dosar nr. 78, f. 91.

<sup>32</sup> Ibidem, f. 92.

*Domnișoara Elena Zamfirescu, cea de a patra soră, pe lângă însușirile caracteristice familiei, era și bună gospodină în ramura agricolă și de viticultură. Multă vreme a administrat viea de la Faraoane la început a lui Duiliu și apoi a lui Alecsandru Duiliu Zamfirescu, ministrul nostru la Roma atunci, scriitorul de mai târziu.*

*Până târziu, în vremea din urmă, când dispăruse din uz anumite găтели feminine, Elena le-a păstrat și apărea astfel <sup>33</sup> în societatea, care se îmbrăca în alt chip, în cât Elena Zamfirescu părea vizibil demodată.*

*La bătrânețe, fără existență, a fost ajutată de academie, ca soră a fostului academician Duiliu Zamfirescu și într-o zi când bătrâna Domnișoară Elena Zamfirescu a închis ochii s-a dus din viață și ultima soră a marelui literat și focșănean <sup>34</sup>.*

Formal și prin conținut chiar, însemnările lui I. M. Dimitrescu ni se înfățișează drept un amalgam de amintiri, întâmplări, clipe, informații biografice, de istoriografie literară, legate de personalitatea și omul Duiliu Zamfirescu.

Prin atitudinea și gama de simțăminte care răzbat dincolo de cuvinte, însemnările, care merg spre un adevăr resimțit permanent în mentalul colectiv focșănean: continua prețuire și admirație față de un fiu al orașului, al cărui nume i-a însoțit și-i va însoți istoria.

Argumente în sprijin rămân străzile, școlile, instituțiile culturale, asociațiile și ceneclurile literare care poartă numele „Duiliu Zamfirescu”, simpozioanele și manifestările literar - științifice organizate cu o statornică ritmicitate anuală, studiile și articolele răspândite în paginile ziarelor și revistelor focșănene, cărora, cu fireasca și obligatoria modestie, li se adaugă și rândurile de mai sus.

---

<sup>33</sup> *Ibidem*, f. 93.

<sup>34</sup> *Ibidem*, f. 94.



Surorile lui Duiliu Zamfirescu.  
De la stânga la dreapta:  
Elena Zamfirescu, Marcela Slăvescu,  
Ecaterina Remer, Zoe Vasiliu

anului 1916, ceruse să nu fie reformat și să lupte ca aruncător de grenade „*ca să nu lase țara fără serviciul singurului braț care-i rămăsese teafăr. El a murit la postul de mare cinste, pildă mișcătoare de înțelegere a datoriei către țară, dincolo de marginele fixate și de legile firii și de ale oamenilor*”<sup>5</sup>. Bătălia din zona Varnița - Muncelu a fost pornită de către armata germană în speranța că va recâștiga pozițiile pierdute în înfrângerea de la Mărășești și Oituz, dar speranța lor „*s'a prăbușit însă în asalturile zadarnice de pe dealul Porcului și bătălia și-a schimbat aspectul. Germanii au trebuit să se țină în defensivă, pentru a rezista asalturilor pe cari Românii, trecuți la ofensivă, le-au dat pe platoul Muncelului*”<sup>6</sup>.

Astfel, armata germană și-a încheiat operațiunile războinice pe frontul din Moldova, rămânând doar „*cu amintirea unei iluzii și a unei decepții. Iar pe hartă, o linie foarte arcuită arată urma unei ruperi de front...în care diviziile românești erau orânduite ca un cerc de fier în jurul berbecului ce lovise și spărsese zidul frontului apărât de ruși*”<sup>7</sup>, având ca și românii pierderi de vieți omenești.

Recunoștința eternă a românilor pentru acei ostași care au înfruntat cu sfidare moartea, care prin jertfa lor au făcut stavilă de

---

La 1 noiembrie 1911 a fost recrutat în Regimentul de Infanterie „*Matei Basarab*” - Dobrogea, apoi în Regimentul 2 Grăniceri cu care participă la luptele Primului Război Mondial. În luptele grele ce s-au purtat în campania anului 1916 (august-decembrie 1916), la Predeal, pe Valea Oltului, în Munții Vrancei, soldatul grănicer Constantin Mușat din Regimentul 2 Grăniceri, era mereu în fruntea celor care ieșeau din tranșee la atac. La 16 decembrie 1916, în timpul grelelor lupte de lângă Soveja, o schiță îl lovește sfărtecându-i brațul stâng care i-a fost amputat din urmă la spitalul din Iași. În august 1917, după 8 luni de la pierderea brațului, se găsea din nou cu Regimentul 2 Grăniceri pe frontul Oituzului, angajat în bătălia de la «*Porțile Moldovei*». În dimineața zilei de 13 august 1917, în timpul asaltului Coșnei, a fost ucis în momentul aruncării unei grenade. (Const. Kirijescu, *op. cit.*, p. 618 – 619).

<sup>5</sup> *Ibidem*.

<sup>6</sup> *Ibidem*, p. 667.

<sup>7</sup> *Ibidem*, p. 668.

netrecut în fața armatelor germane, unii dintre ei servind chiar de dincolo de moarte, s-a materializat în ridicarea unui mausoleu în care toți acești eroi și-au găsit locul cuvenit.

Inițiativa a avut-o Comitetul Central al Societății „*Mormintele Eroilor căzuți în război*” care dorea să construiască „*un Mausoleu de onoare cu osuarium în parcul Hotelului dela Soveja și a cărui valoare va fi între 2.500.000 și 3.000.000 lei formând o podoabă nu numai pentru Soveja ci și pentru Județul Putna și un punct de pelerinaj unde vor fi depuse rămășițele tuturor Eroilor căzuți pentru întregirea neamului și în acea regiune. Comitetul Central vă roagă prin mine ca să bine voiți a ne ceda porțiunea de teren din dreptul șoselei spre Lepșa și la drum având 40 / 50 m*”<sup>8</sup>. Adresa trimisă Prefecturii Putna purta data de 20 februarie 1922, ceea ce dovedește că încă din acel an se dorea adunarea tuturor osemintelor celor căzuți în luptele de pe Valea Șușiței în criptele unui mausoleu.

Prefectul răspunde Societății „*Mormintele Eroilor*” și Inspectoratului Regiunii a II-a că a primit cu plăcere propunerea făcută de a se ridica un mausoleu pe teritoriul din jurul hotelului din Soveja, comunicând că „*în baza prezentei adrese însă Comitetul Central poate face construcția și utiliza terenul necesar de 40 / 50 metri în orice parte a proprietății*”<sup>9</sup>. Având aviz favorabil pentru terenul necesar construcției, Societății și implicit Comitetului Central al acesteia le reveneau sarcina de a strânge fondurile bănești necesare înălțării mausoleului. În acest sens Societatea a organizat o loterie așa cum reiese dintr-o Adresă primită de Prefectura Putna la 12 aprilie 1922, din partea Ministerului de Interne, în care se aducea la cunoștința acesteia că „*Pentru ridicarea unui lăcaș de vecinică odihnă vitejilor cari și-au dat viața, smălțând cu oasele lor munții, văile și codrii din Vrancea, un comitet de inițiativă a hotărât facerea unei*

<sup>8</sup> Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Vrancea (în continuare se va cita S. J. A. N. Vn.), fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 108 / 1922, f. 25.

<sup>9</sup> *Ibidem*, f. 26.

*loterii, din al cărui produs să se ridice un Mausoleu la Soveja, județul Putna, unde să se adune osemintele vitejilor.*

*Această loterie fiind aprobată de Minister, avem onoare a vă ruga să permiteți vânzarea biletelor ce se vor emite în curând și să dați tot concursul D-vs la cererea delegaților zisului Comitet”<sup>10</sup>.*

Pentru plasarea biletelor de loterie s-a apelat atât la concursul Prefecturii<sup>11</sup> cât și la cel al Primăriei Focșani<sup>12</sup>, cărora Ministerul de Interne le-a trimis adrese însoțite de rugămintea de a sprijini acțiunea inițiată de Societatea „*Mormintele Eroilor*”.

La rândul ei, Prefectura a difuzat apelul la preturile și primăriile din subordinea ei cu scopul de a primi de la acestea sprijin pentru vânzarea biletelor de loterie în localitățile județului, așa cum reiese din Adresa din 12 aprilie 1922 primită de administratorul Plasei Vrancea prin care i se solicita „*să permită vânzarea biletelor ce se vor emite în curând și să dați tot concursul Dvs. la cererea delegaților zisului comitet*”<sup>13</sup>.

În data de 2 iunie 1922, Ministerul de Interne, în vederea realizării acestui obiectiv, a înaintat Prefecturii Putna o nouă Adresă ce poartă semnătura ministrului Arthur Văitoianu \*, în care se dădeau

---

<sup>10</sup> *Ibidem*, dosar nr. 64 / 1922, f. 42.

<sup>11</sup> *Ibidem*, dosar nr. 6 / 1922, f. 10.

<sup>12</sup> S. J. A. N. Vn., fond Primăria Orașului Focșani, dosar nr. 83 / 1922, f. 21.

<sup>13</sup> Idem, fond Pretura Plasei Vrancea, dosar nr. 6 / 1922, f. 10.

\* **Arthur Văitoianu** (14 aprilie 1864 - 17 iunie 1956, București). S-a născut la Ismail. A fost fiul germanului Weithoffer, fost șef de stație telegrafică (la Adjud și apoi la Ismail) în timpul lui Alexandru Ioan Cuza. Absolvent al Școlii Militare (1884) și al Școlii de Artilerie și Geniu (1886) din București. Sublocotenent (1 aprilie 1885), locotenent (1 februarie 1888), căpitan (8 aprilie 1892), maior (8 aprilie 1898), locotenent - colonel (10 mai 1904), colonel (7 aprilie 1909), general de brigadă (1 aprilie 1914), general de divizie (1917), general de corp de armată (24 ianuarie 1918). Profesor la Școala Superioară de Război. În timpul Războiului de Întregire a Neamului a comandat Divizia 10 Infanterie în Campania anului 1916, Corpul 2 Armată (10 ianuarie 1917), Corpul 4 Armată (4 august 1917), distingându-se în bătăliile de la Mărăști și Oituz, apoi Armata a II-a (6 decembrie 1917 - 14 iunie 1918). Inspector general de armată (14 iunie 1918) și guvernator al

256



detalii privind costurile biletelor de loterie și suma totală ce era necesară construcției: „...pentru strângerea fondurilor Ministerul de Interne, a autorizat o loterie cu premii în valoare de 2.500.000. Biletele acestei loterii costă 2 lei unul, iar câștigurile se plătesc imediat. Pentru atingerea acestui frumos scop, noi credem că întreaga suflare românească trebuie să contribuie cu obolul ei, întru cinstirea celor cari și-au vărsat sângele, pentru a-i pregăti o viață mai bună și demnă de viitor.

Ca atare, vă rugăm D-le Prefect să dați în limitele posibilității, tot concursul Dvs. Comitetului loteriei Soveja, spre a putea plasa biletele sale din timp, astfel ca opera ce și-a propus a face să fie cu un moment mai devreme înfăptuită”<sup>14</sup>.

De răspândirea biletelor de loterie prin țară s-a ocupat directorul ziarului „Curentul Artelor” așa cum se desprinde informația din Telegrama Ministerului de Interne către prefectul județului: „...vă rugăm să dați același concurs D-lui N. Iamasescu directorul Ziarului Corentul Artelor însărcinat de comitetul Soveja cu plasarea biletelor prin țară”<sup>15</sup>.

La apelul Ministerului de Interne de a se sprijini loteria Soveja au răspuns favorabil unele cercuri și comitete din țară. Printre acestea se numără comitetele și cercurile dobrogene care au avut în atenția lor strângerea de fonduri în vederea ridicării unor monumente în diferite localități din țară, printre care și Soveja. Astfel „...se sprijină, prin

---

Basarabiei (13 iunie 1918). Ministru de Interne (24 octombrie - 29 noiembrie 1918, 27 septembrie - 28 noiembrie 1919, 19 ianuarie 1922 - 30 octombrie 1923). Ministru de Război (29 noiembrie 1918 - 12 septembrie 1919). Președinte al Consiliului de Miniștri (27 septembrie - 28 noiembrie). Ministrul Comunicațiilor (30 octombrie 1923 - 27 martie 1926). Ministru secretar de Stat (10 februarie - 30 martie 1938) și consilier regal (30 martie 1938). Arestat și internat în anul 1948. S-a stins din viață la 17 iunie 1956. (General Ion Rașcu, *Jurnalul meu din timpul Războiului pentru Întregirea Neamului*, Ediție îngrijită, prefață și note de Dumitru Huțanu, Editura Pallas, Focșani, 2011, nota nr. 28, p. 65).

<sup>14</sup> S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 64 / 1922, f. 87.

<sup>15</sup> *Ibidem*, f. 99.

*contribuții bănești înălțarea mausoleului eroilor Primului Război Mondial care au luptat pe Valea Putnei, edificat în comuna Soveja din același județ”<sup>16</sup>.*

La 7 iulie 1923, Comitetul de inițiativă pentru Mausoleul Eroilor necunoscuți „Soveja” adresa prefectului rugămintea de a organiza o manifestare de amploare pentru punerea pietrei fundamentale a mausoleului:

*„Domnule Prefect,*

*Comitetul de inițiativă pentru ridicarea Mausoleului de la Soveja, în urma dorinței exprimate de Dl. General Văitoianu Ministru de Interne a hotărât ca întrunirea din zilele cuprinse între 22 - 28 iulie a.c. să pună piatra fundamentală la acest Mausoleu.*

*În vederea aceasta și cum cred că Prefectura dorește să dea o extindere mai mare acestei solemnități, cu onoare vă încunoștințez despre aceasta și vă rog a se comunica dispozițiile Domniei Voastre în această privință.*

*Părerea noastră ar fi ca această solemnitate să se facă la 28 iulie a.c.”<sup>17</sup>.*

*În continuarea Adresei se solicita sprijinul Prefecturii pentru a da o amploare mai mare acestei acțiuni, precum și ajutorul în privința transportului populației care trebuia să participe la solemnitate: „În cazul în care Prefectura socotește nemerit a da o mai mare dezvoltare acestei solemnități, dispozițiile de transport dela Mărășești la Soveja și retur, precum și chestiunea privitoare la masă, va trebui să se facă numai prin Domnia Voastră, iar comitetul de inițiativă să aducă numai pe acei membri dintre membri săi care doresc să ia parte. Îmi permit să adaug că P. S. S. Episcopul de Roman ar trebui să ia parte”<sup>18</sup>.*

---

<sup>16</sup> Florica Cruceru, *Monumentele Dobrogei*, în „*Revista Muzeelor și Monumentelor. Monumente istorice și de artă*”, nr. 1, anul L, București, 1981, p. 14.

<sup>17</sup> S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 76 / 1923, f. 123.

<sup>18</sup> *Ibidem*, f. 123 și 123 verso.

Pergamentul care trebuia îngropat la temelia edificiului a fost întocmit de către generalul Arthur Văitoianu și în el s-a specificat istoricul, precum și sub care episcop, care guvern, care prefect și care primar s-a pus piatra fundamentală <sup>19</sup>.

Prefectul se conformază și trimite episcopului de Roman o invitație la această manifestare: „*Sâmbătă 29 iulie se pune piatra fundamentală a Mausoleului Soveja în prezența ministrului Văitoianu.*

*Rugăm stăruitor viniți și apoi continuați inspecția în Vrancea fiind timpul cel mai favorabil mai târziu lipsind locuitorii de acasă. Rugăm răspundeți imediat*” <sup>20</sup>. Se revine cu o telegramă în care se anunța Episcopia că data acțiunii s-a stabilit pentru ziua de duminică și nu sâmbătă cum se comunicase în Adresă <sup>21</sup>.

Din anumite motive, solemnitatea punerii pietrei fundamentale nu s-a putut ține în ziua stabilită, de 29 iulie 1923, ea fiind amânată pentru altă dată. În acest caz invitații au fost anunțați de schimbarea datei, astfel s-au trimis adrese Episcopului Triteanu\* al Romanului și colonelului I. Manolcsu cu mențiunea că: „*Din cauze*

<sup>19</sup> *Ibidem*.

<sup>20</sup> *Ibidem*, f. 126.

<sup>21</sup> *Ibidem*, f. 128.

\* **Lucian Triteanu** (din botez Lazăr), episcop. Născut la 15 august 1872, în Feldioara-Războieni, județul Alba - decedat la 6 septembrie 1953, în Roman. Studiază la Liceul din Sibiu, iar examenul de maturitate l-a obținut în anul 1895 la Liceul românesc din Brașov. Institutul Teologic din Sibiu (1895 - 1898). Facultatea de Filosofie a Universității din Budapesta (1898 - 1901). Referent școlar (1901 - 1910), apoi asesor consistorial (consilier) la Arhiepiscopia Sibiului (1910 - 1922), hirotonit diacon și preot în 1910. În această calitate a luptat pentru apărarea școlilor confesionale românești din Arhiepiscopia Sibiului, în fața încercărilor de maghiarizare. În primăvara anului 1922 a fost ales arhiepiscop-vicar al Episcopiei Râmnic - Noului Severin, primind denumirea de „*Craioveanu*”. În anul 1923, sub numele „*Lucian*”, a fost ales Episcop al Romanului. A păstorit până în 1947, când s-a retras. Ca episcop a fost preocupat de probleme gospodărești și culturale. (*Anuarul Eparhiei Romanului 1936*, Institutul de Arte Grafice „Marvan”. S. A. R. -București, p. 34 - 36).

de forță majoră se amână și solemnitatea mausoleului Soveja de la 29 iulie pentru altă dată”<sup>22</sup>.

Manifestarea a fost amânată până la 27 septembrie 1923 așa cum reiese din Adresa prefectului către Ministrul de Interne, care pe această cale era invitat să ia parte la manifestare, alăturat înaintându-i-se un program: „Domnule Ministru,

*Avem onoare, a vă face cunoscut că pentru Joi 27 septembrie a.c. a fixat a se face solemnitatea punerii petrei ctitoriale a Mausoleului de la Soveja acest județ, cu serviciu religios oficiat de P. S. S. Episcopul Romanului, și vă rog să bine voiți a onora cu Înalta Dv. prezență această Serbare”*<sup>23</sup>.

La 20 septembrie 1923, Prefectura județului a trimis o invitație generală către toate oficialitățile județului prin care erau anunțate că: „Joi 27 septembrie a.c. având loc la Soveja în județul Putna solemnitatea punerii pietrei ctitoriale a Mausoleului eroilor neamului cu serviciu religios oficiat de P. S. S. Episcopul Romanului și asistența D-lui Ministru de Interne vă rugăm să binevoiți a lua parte la această serbare.

*Pentru transportul invitaților sunt luate următoarele pozițiuni:*

*În gara Mărășești toți invitații din diferite direcțiuni sosesc cu trenurile din noaptea de 26 - 27 septembrie unde se așteaptă formarea trenului Societății Tișița.*

*Trenul Societății Tișița pleacă din Mărășești spre Soveja la ora 4 d. h. În acest tren se îmbarcă invitații. Sosirea la Soveja va fi la ora 10 d. iar slujba religioasă are loc la ora 11 după care urmează dejunul.*

*Trenul Societății Tișița așteaptă în gara Mărășești la ora 7 (19)”*<sup>24</sup>.

---

<sup>22</sup> S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 76 / 1923, f. 125.

<sup>23</sup> *Ibidem*, f. 218.

<sup>24</sup> *Ibidem*, f. 212.

Au mai primit invitații de participare la această manifestare comandantul Garnizoanei din Focșani <sup>25</sup> și colonelul Manolescu <sup>26</sup>.

La data de 22 septembrie 1923 <sup>27</sup>, prefectul primește o telegramă de la secretarul Ministerului de Interne prin care era rugat să-l anunțe și să-l invite pe deputatul Nicolae Chirculescu la inaugurarea monumentului și totodată să-l informeze și despre participarea ministrului la acest eveniment.

Președintele Comisiei Interimare a Primăriei Orașului Odobești *„împreună cu câți mai mulți fruntași din comună...”* <sup>28</sup> erau rugați să participe la acest eveniment. În adresă se mai făcea precizarea că *„invitații și persoanele oficiale sosesc la Soveja la ora 10 dimineața cu trenul de Tișița, iar ceremonia religioasă are loc pe platoul mausoleului la ora 11 dimineața unde vă rog să vă aflați și Dv. cu delegații comisiei Dv. îmbrăcați în haine de sărbătoare”* <sup>29</sup>.

Despre evenimentul programat pentru 27 septembrie 1923 a fost informat și primarul comunei Soveja, care în data de 23 septembrie a primit o Adresă din partea prefectului județului Putna

<sup>25</sup> *Ibidem*, f. 215.

<sup>26</sup> *Ibidem*, f. 212.

<sup>27</sup> *Ibidem*, f. 200.

\* **Nicolae D. Chirculescu.** Născut la 20 februarie 1874, la Aricești, în Prahova. S-a consacrat carierei juridice, devenind magistrat în 1904, s-a înscris în Baroul avocaților focșăneni. În 1907 a fost ales Deputat de Putna din partea Partidului Liberal, apoi senator. Între 20 ianuarie - 14 martie 1922 a fost Prefect de Putna. Ministrul Muncii, Cooperăției și Asigurărilor Sociale (3 noiembrie 1923 - 29 martie 1926) în guvernul prezidat de I. I. C. Brătianu (19 ianuarie 1922 - 29 martie 1926). Raportor al Constituției din anul 1923, când a propus un proiect de lege pentru sprijinirea martirilor vrânceni din 1917, care au făcut parte din grupul Chilian. Președintele Monopolului Alcoolului (1932 - 1938). Președintele Casei Centrale a Asigurărilor Sociale (1933 - 1938). A condus Organizația Județeană Putna a Partidului Național Liberal între anii 1919 - 1934. La 9 ianuarie 1944 încetează din viață la Brașov. (Eduard Lambrino, Ionuț Iliescu, Bogdan Constantin, *130 de ani de istorie liberală în Vrancea*, Editura Terra, Focșani, 2010, p. 102).

<sup>28</sup> S. J. A. N. Vn., fond Primăria Urbei Odobești, dosar nr. 13 / 1923, f. 53.

<sup>29</sup> *Ibidem*.

în care se spunea că la eveniment vor participa: „*Prea Sfinția sa Episcopul Romanului Lucian Triteanu împreună cu D-l General Văitoianu Ministru de Interne venind cu automobilul. Tot la aceeași oră trebuie să sosească la Gara Soveja venind cu trenul Tișița aproximativ 70 - 80 persoane din Focșani, București și Moldova invitate pentru această solemnitate.*

*Pentru primirea acestor persoane și pentru desăvârșirea serbărei veți lua următoarele dispozițiuni: veți face bogate arcuri de verdeață la intrarea în sat, în sat și la capătul șoselei care merge la hotel cerându-se în acest scop concursul D-lor Subinspector silvic Belinschi și șeful de post.*

*În gară se vor afla pentru transportul din gară la platou a invitaților și muzicei 20 de trăsură și căruțe prin îngrijirea primarului Sovejei.*

*De către fiecare comună în ce-i privesc se vor lua măsuri pentru îndreptarea șoselelor și a vadurilor pe Șușița pentru a se putea trece cu automobilul sau trăsură.*

*Sosirea fiind la ora 10 d. se va transporta de la gară la Mausoleu persoanele sosite împreună cu muzica cu 29 de căruțe și trăsură ce vor sosi la gară prin îngrijirea primarului comunei Soveja.*

*La ora 11 d. va avea loc Te Deumul la monument.*

*La ora 12 se va servi masa care va fi de două categorii - o masă pentru 70 - 80 persoane servită pe platou unde se va amenaja masa și umbrare, de către D-l Lancevschi restaurantul de la Tișița.*

*A doua ... se va servi prin îngrijirea Primarului Comunei Soveja la sătenii care vor veni din Vrancea și din alte localități pentru această serbare”<sup>30</sup>.*

S-a avut în vedere și transportul invitaților de la Mărășești la Soveja. În acest sens, prefectul a apelat, printr-o Adresă, din 24 septembrie 1923, la directorul Societății de la Tișița cu rugămintea de a face „...*un tren special al Societății Dvs. care va fi împodobit cu*

---

<sup>30</sup> S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Vrancea, dosar nr. 76 / 1923, f. 218.

verdeață”<sup>31</sup>, tren care trebuia să fie gata pregătit pentru ora 4, avându-se în vedere că invitații trebuiau să fie la Soveja la ora 10, când începea ceremonia. De asemenea, directorul Societății trebuia să asigure o gustare la Varnița. Același tren trebuia să preia invitații pentru a-i înapoia la Mărășești.

Pentru buna desfășurare a manifestării s-a întocmit un Program cu desfășurarea ceremoniei pe ore: „Cu trenurile de noapte sosesc din toate direcțiile la Mărășești invitații.

*Trenul Societății Tișița format special pentru a transporta invitații sosește în gara Mărășești din timp ca să plece spre Soveja la ora 4 d.*

*La Fabrica Tișița va fi o oprire și se va lua o mică gustare.*

*Sosirea la Soveja va fi la ora 10.*

*De la gara Soveja invitații se vor transporta pe platoul mausoleului cu trăsură și căruțe din localitate.*

*Serviciul religios are loc la ora 11 după care se va lua dejunul pe platoul hotelului.*

*Trenul Tișița așteaptă în gara Soveja înapoierea tuturor invitaților cu plecare din Soveja 1 ½ / 13 ½ și cu sosire în gara Focșani Ora 7 (19).*

*Automobilul Județului va merge direct la Soveja cu Dl. Ministru Văitoianu și P. S. S. Episcopul”<sup>32</sup>.*

Opera arhitectului George Cristinel \*, construcția Mausoleului, a cărui piatră fundamentală a fost pusă din inițiativa

<sup>31</sup> Ibidem, f. 224.

<sup>32</sup> Ibidem, f. 217.

\* **George Cristinel** - arhitect (s-a născut în București în anul 1891). A proiectat și construit în perioada modernistă interbelică. A realizat proiectul Mausoleului de la Mărășești împreună cu Constantin Pomponiu în anul 1921 și a urmărit lucrările de construcție ale acestuia în cele două etape (1923 - 1924 și 1936 - 1938). A construit Primăria sectorului 1 din București (1927 - 1929). În stilul neoclasic românesc a proiectat și construit: Catedrala Ortodoxă de la Cluj (1920 - 1930); Biserica din Orăștie (1936 - 1945); Casa de Cultură „Ionel Floașiu” din Câmpia Turzii (1942 - 1945). A făcut

Societății „Vădulele de Război” și „Cultul Eroilor” în anul 1923, a durat până în anul 1928 când s-au acoperit nișele cu plăcile de marmură cu numele eroilor și a fost inaugurat în anul 1929.

Într-o Adresă din 4 decembrie 1936, Prefectura Putna raporta că pe teritoriul comunei Soveja se află un Mausoleu în care au fost aşezate osemintele celor căzuți pe aceste locuri în luptele din vara anului 1917<sup>33</sup>.

Mausoleul a devenit și un loc de pelerinaj și venerație atât pentru locuitorii comunei și ai județului, cât și pentru cei din alte localități ale țării. Aici se organizau comemorări ale eroilor așa cum s-a întâmplat în anul 1938, cu ocazia celor 22 de ani ce s-au scurs de la bătăliile desfășurate pe Valea Șușitei în anul 1917. Protoieria Vrancei „în unire cu cercurile pastorale: Mărăști, Vidra și Tulnici au organizat comemorarea vitejilor căzuți în lupte prin servicii religioase la mausoleul eroilor din comuna Soveja”<sup>34</sup>. Prin Fonograma din 12 august 1938, a fost delegat să participe la această comemorare, în numele prefectului județului, prctorul Plasei Vrancea<sup>35</sup>.

*„Arhitecți și constructori, specialiști din București, după o minuțioasă cercetare a satului cu pozițiile lui peisagiste, au dat dovadă în alegerea amplasamentului, și de pricepere și de desăvârșit simț artistic. Înlăturând ideea de a construi mausoleul proiectat în ograda mănăstirii sau în mijlocul satului, la Izvorul lui Bucur sub Răchitașul sau pe Dealul Mănăstirii, ei au hotărât construirea acestui*

---

parte din Serviciul Tehnic înființat în anul 1919 pentru realizarea lucrărilor de proiectare și reconstrucție a satului Mărăști distrus în timpul bătăliei din vara anului 1917. (Valeria Bălescu, *Mărăști - o promisiune onorată*, în „*Eroi și morminte*”. Studii și comunicări susținute la Sesiunea anuală a Oficiului Național pentru Cultul Eroilor, vol. II, ediția a II-a, București, 10.12.2008, Editura Alfa M. D. N., București, 2008, p. 34 – 35.

<sup>33</sup> S. J. A. N. Vn., fond Prefectura Județului Vrancea, dosar nr. 12 / 1936, f. 124.

<sup>34</sup> Idem, fond Pretoratul Plasei Vrancea, dosar nr. 32 / 1938, f. 147.

<sup>35</sup> S. J. A. N. Vn, fond Prefectura Județului Vrancea, dosar nr. 129 / 1938, f. 261.

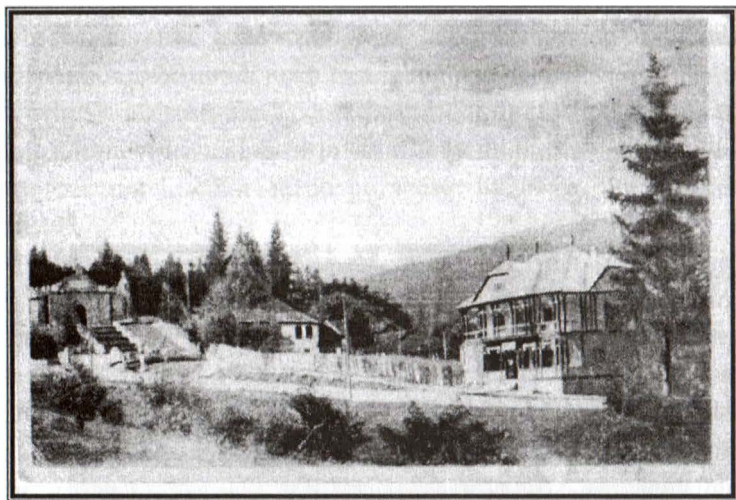


monument la intrarea în parcul stațiunii tăind în taluzul începutului de pantă, pe unde exista o cărare. Așa cum se vede și astăzi, mausoleul formează prin arhitectura sa, prin semnificația simbolică a fațadei majestuoase a intrării în stațiune, dându-i un aer de gravitate și măreție”<sup>36</sup>, nota în monografia sa fostul prefect al județului Putna, Vasile Țiroiu<sup>\*</sup>.



<sup>36</sup> Idem, fond personal Vasile Țiroiu, dosar nr. 9, *Monografia satului și stațiunii climaterice Soveja*, f. 86.

<sup>\*</sup> **Vasile I. Țiroiu** (1890 - 1976) s-a născut la Bolotești, județul Vrancea. După școala primară își continuă studiile liceale la Liceul Internat „C. Negruzzi” din Iași (1901 - 1909). Studii universitare în București unde obține licența în Drept. Participă la campania din 1913. Între 1914 - 1916 magistrat la Moinești. Participă la Războiul de Reîntregire a Neamului, fiind demobilizat în martie 1918. Între 5 martie - 24 noiembrie 1918 șef de cabinet la Ministerul Instrucțiunii Publice unde Simion Mehedinți era ministru. În 1920 se stabilește la Bolotești. Între 1923 - 1936 este vicepreședinte la Camera Agricolă Putna. În 1926 și 1929 activează ca primar în comuna Bolotești. 1929 - 1933 este administrator la Casa de Credit a Agriculturii din județul Putna. Între 1934 - 1937 prefect al județului. Între 1945 - 1947 deputat de Putna. În 1947 - președinte al Casei de Depuneri și Consemnațiuni București. Între 1949 - 1957 (când se pensionează) lucrează ca mic funcționar la o firmă de construcții din București. (Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, *Vocație și destin. 600 de fișe - portret pentru un tablou spiritual - istoric al județului Vrancea*, Editura Terra, 2000, p. 295 - 296).



Astfel, Mausoleul Eroilor a fost ridicat pe înălțimea aflată la 200 de metri de Cimitirul German.

Accesul către intrarea principală se face din șoseaua ce urcă spre stațiunea Soveja, pe un șir de trepte din piatră cu o deschidere amplă. Treptele se desfășoară pe patru terasă succesive și pornesc de la un peron semicircular în centrul căruia este amplasat un vas ornamental, de mari dimensiuni. De o parte și alta „două tunuri, trofee din luptele glorioase de la Mărășești străjuiesc fixate pentru totdeauna pe soclurile lor din piatră de Kliva, adusă din muntele Macrădeu din apropiere”<sup>37</sup>. Despre cele două tunuri se face referire în Adresa primită de către Prefectura Putna, la 31 mai 1935, prin care se cerea „trimiterea unui tabel cu toate tunurile existente ca ornament la <<Monumentele eroilor>> în comunele și orașele aceluia județ”<sup>38</sup> la Arsenalul și Depozitul de Armament din Târgoviște. La data de 9 iulie 1935, Prefectura înaintează tabelul respectiv în care se dădeau detalii referitoare la tunurile de la Soveja care erau: „Tunuri de câmp,

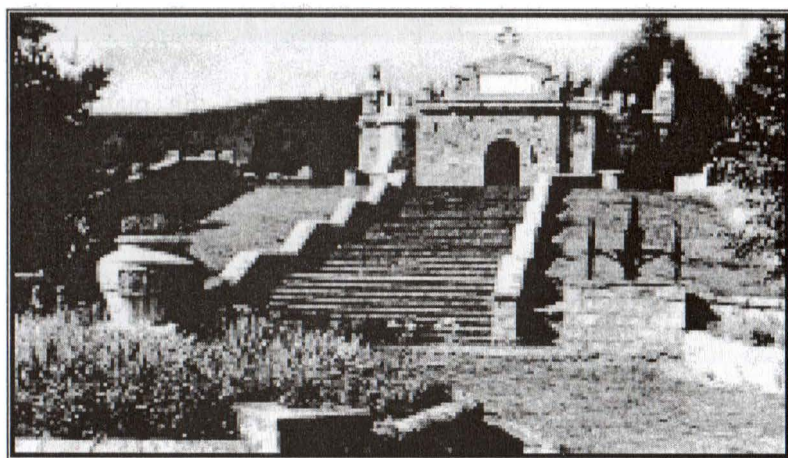
---

<sup>37</sup> S. J. A. N. Vn., fond personal Vasile Țiroiu, dosar nr. 9, f. 86.

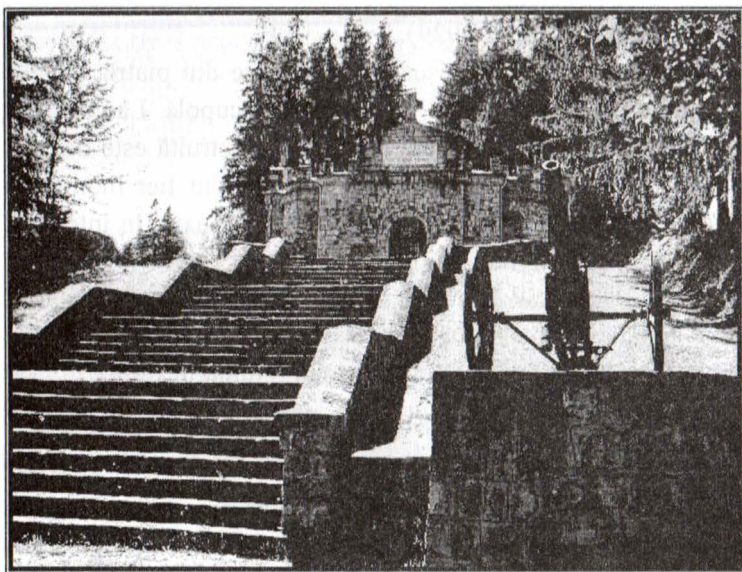
<sup>38</sup> Idem, fond Prefectura Județului Putna, dosar nr. 100 / 1935, f. 52.

calibru 49 și 62 trimise în anul 1934”<sup>39</sup>, (câțiva ani mai târziu de la finalizarea construcției - 1929).

Mausoleul se înfățișează ca o cetate din piatră, cu planul în formă de cruce și acoperișul conceput ca o cupolă. La construcția lui s-au folosit piatra și marmura. Suprafața construită este de 550 metri pătrați. Accesul în interior se face prin ușa din fier montată într-un ancadrament din piatră rotunjit la partea superioară. În interior se află criptele în care au fost reînțuși 528 de români, ruși, germani, austrieci și unguri. În fața criptelor s-au montat plăci de marmură pe care s-au inscripționat numele celor înțuși. Osuarul adăpostește osemintele a 1. 612 ostași neidentificați. Numărul militarilor germani comemorați este de 279, înțuși în anul 1917.



<sup>39</sup> *Ibidem*, f. 55.



Deasupra intrării se înalță un fronton din piatră a cărui inscripție săpată în marmură ne amintește că: *„Aici odihnesc ostașii căzuți pe aceste plaiuri în războiul 1916 - 1919”*.

Pe frontonul de pe latura estică, înălțat de o cruce din piatră, pe care s-a montat o placă albă de marmură citim inscripția:

*„Ostași ce-ați căzut pentru țară,  
Viteji ai credinței, soldați  
Ori unde'n morminte voi stați  
Vă fie țărâna ușoară!”*

Pe latura vestică, tot pe o placă de marmură amplasată pe fronton, pe care s-au săpat versurile:

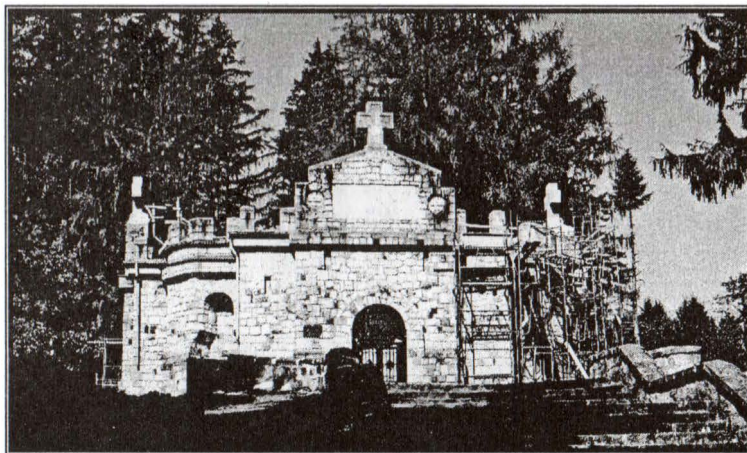
*„Cei ce căzut-au pentru țară  
Pe lanul câmpului bogat  
Jertfînd o' ntreagă primăvară  
Nu au murit ci-au înviat!”*



Zona de protecție este înconjurată de un zid construit din piatră de râu. Incinta adăpostește și clădirea muzeului în care au fost expuse mărturii ale anilor de glorie ale armatei române (documente originale, fotografii cu aspecte din luptele purtate pe aceste locuri, hărți, arme din Primul Război Mondial, brevete și medalii primite de ostașii români pentru faptele de eroism de care au dat dovadă în timpul bătăliilor din vara anului 1917). Clădirea Muzeului a avut de suferit în urma unui incendiu din anul 1936, ceea ce a necesitat lucrări de reparații.

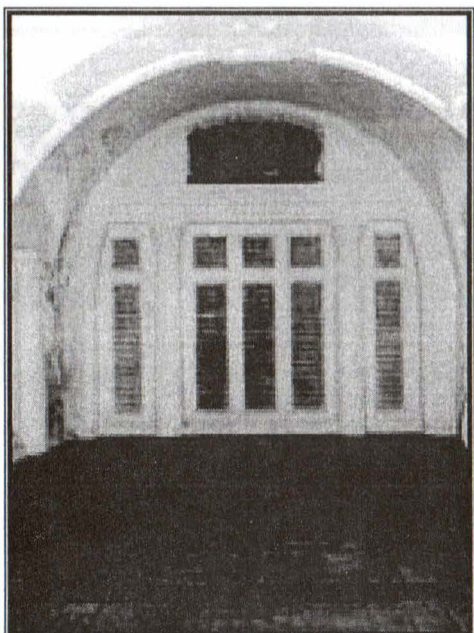
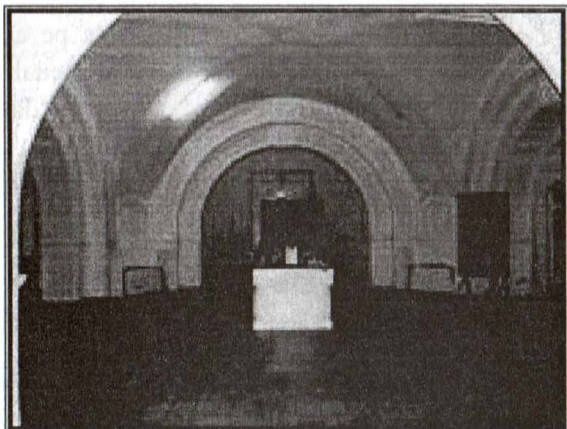
Monumentul a intrat în ample lucrări de reparații în cadrul Proiectului „*Drumul de glorie al armatei române în Primul Război Mondial*” (finanțat cu fonduri europene), prin care s-a urmărit restaurarea, consolidarea, reabilitarea și introducerea într-un circuit turistic a Mausoleelor de la Focșani, Mărășești, Mărăști și Soveja.

În anul 2012 s-au finalizat lucrările de restaurare la clădirea Muzeului, continuând cele ale Mausoleului.



Mausoleul și Muzeul din Soveja, „*Aceste două așezăminte îi dau un prestigiu , îi dau măreție și deșteaptă în sufletele fiecărui*

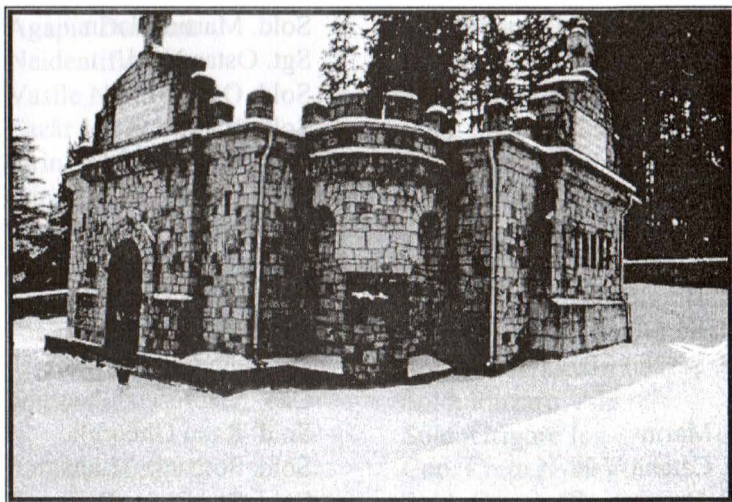
*vizitator al Sovejei, un sentiment de serioasă și profundă înălțare morală”<sup>40</sup>.*



---

<sup>40</sup>S. J. A. N. Vn., fond personal Vasile Țiroiu, dosar nr. 9, f. 88.  
270

Detaliu de interior cu plăcile de marmură



**ANEXA****Lista cu numele eroilor români înscriși pe plăcile de marmură**

Sgt. Gheorghe Gligore	Sold. Zaharia Gh.
Sgt. Ganea Radu	Sold. Gheorghe P.
Slt. Lupescu Gheorghe	Sub.-lt. Nicola Petre
Cap. Vasilescu Pandele	Lt. Ștefan Ion
Sold. Kartz Marcu	Plut. Mihai N-lac
Sold. Teodor Mihai	Sgt. Ene Anghel
Sold. Zaharia Gheorghe	Sold. Scarlat Tâna
Sold. Luca Ion	Sgt. Instr. Neidentificat
Sold. Chisara Vlad	Sold. Dan Tudor
Sold. Militaru Vasile	
Sold. Niculescu Dumitru	Lt. Ionescu C-tin
Sold. Batju Dumitru	Sgt. Olteanu Ion
Sold. Papajuc Vasile	Cap. Popescu Gheorghe
Sold. Petrea Ion	Sold. Păuțaș Radu
Sold. Petru Dumitru	Sold. Dica V-le
Sold. Nohanian Ion	Sold. Dragustin D-ru
Sold. Pușchiu Ion	Sold. Șerban Tănase
Sold. Hotinceanu Pompiliu	Sold. Martin Marin
Sold. Constantin Florea	Sgt. Ostaș Neid.
Sold. Doroteia Șerban	Sold. Oprișan Ion
Sold. Dînceanu Nicolae	Sold. Badiu Ion
Sold. Ricea N-lac	Sold. Palade V-le
Sold. Dumitrache N-lac	
Sold. Niculae Grigore	Slt. Bălan Nicolae
Sold. Cojocaru N. A.	Lt. Negru Iordache
Sold. Draglea Pand.	Sold. Pala Gheorghe
Sold. Ferăstău Ion	Sold. Plescăcină Nicolae
Sold. Șerban Marin	Sgt. Gheorghe Grigore
	Cap. Nicorescu Gheorghe
Plut. Marin	Sold. Racu Gheorghe
Cap. Catană V-le	Sold. Sofronie Mihai
Sold. Dragomir Șt.	Sold. Stancu Ion
Sold. Antofi V-le	Sold. Galler Constantin
Sold. Macovei N-lac	



Sold. Guran Petre  
 Sold. Constantin Alex.  
 Sold. Crisnian Ion  
 Lt. Onciu Ion  
 Elev Plut. Neagu Ion  
 Elev Plut. Bălan Vasile  
 Sgt. Bobea Petre  
 Plut. Maj. Chiriță  
 Sub-lt. Neidentificat  
 Sub-lt. Dumitrescu D.  
 Sold. Bribore Filip  
 Sold. Bistricioară N-lae  
 Sold. Cojocaru L.  
 Sold. Stoica Ion  
 Sold. Parac Ivan  
 Sold. Gheorghe  
 Cpt. Preoteasa Gheorghe

Sold. Dobre Mihai  
 Sold. Suman Ion  
 Sold. Agapie Dumitru  
 Sold. Neidentificat  
 Sold. Vasile N-lae  
 Sold. Lazăr Ion  
 Sgt. Marin  
 Sgt. Smion Ion  
 Cap. Marin Alex.  
 Sold. Bezna N-lae  
 Sold. Brânză N-lae  
 Sold. Amărioarei  
 Plut. Neidentificat  
 Sold. Gurgu Gh.

Sold. Lătărețu Ilie  
 Sold. Zamfir D-tru  
 Sold. Boda D-tru  
 Sold. Stănculescu Petru

Sold. Măcelaru Ștefan  
 Sold. Tudor  
 Sold. Mladiu Tudor  
 Sold. Florea Ion  
 Sold. Dragoș Avram  
 Sold. Dobrc D-tru  
 Sold. Vodă Ion  
 Sold. Chipere Ion

Sold. Bezman Mihai  
 Sold. Istrate N-lae  
 Sgt. Crăciun Gh.  
 Sold. Oprea Alexandru  
 Sold. Ciobanu Ștefan  
 Sold. Stachiță Petre  
 Sold. Barbu Petre  
 Sold. Pîrvulescu Ion  
 Ostaș Neident.  
 Ostaș Neident.  
 Ostaș Neident.  
 Ostaș Neident.  
 Lt. Ofițer  
 Sold. Stoica Sava  
 Sold. Spînu N-lae  
 Sold. Duca C-tin  
 Sold. Rotaru D-tru  
 Sold. Macolea Ion  
 Sold. Sava Mirozil  
 Sold. Simion Nicolau  
 Sold. Stoica Ion  
 Sold. Radu Iordan  
 Sold. Pînzaru V-le  
 Sold. Grigore Ion  
 Cop. Crețu N-lae  
 Sold. Castan Gh.  
 Sold. Arguit Gh.  
 Sold. Druică Ștef.

Sold. Balica Zilimon  
Sold. Drugă N-lae  
Sold. Tătaru Toma  
Sold. Bubiță Alex.  
Sold. Nica Ion  
Sold. Boilă V-le  
Sold. Dunăreanu Preda  
Sold. Tudor V-le  
Sold. Sandu N-lae  
Sold. Bordianu Tudor  
Sold. Biroiu Marin  
Sold. Bucată Ion  
Sold. Turcu N-lae  
Sold. Pogon Jianu  
Sold. Dragomiria Pop

Sold. Iacob Ion  
Sold. Soica Stan  
Sgt. Ionescu Gh.  
Sold. Dragomir D-tru  
Sold. Manea Pant.  
Sold. Tudor C-tin  
Sold. Nomeibici Mihai  
Sold. Stănescu Gheorghe  
Ost. Neidentificat  
Ost. Neidentificat  
Sold. Cerlin C-tin  
Sold. Ionescu Petre  
Sold. Neda Ioan  
Ost. Neident.  
Sold. Cristea Ilie

Sold. Văduva Petre  
Sold. Dultescu Marin  
Sold. Armeanu Pahone  
Sold. Cazacu Mihai  
Sold. Durnea Ion

Sold. Pasiuca D-tru  
Ostaș Ncident.  
Ostaș Ncident.  
Sold. Seliade D-tru  
Sold. Gheorghe V-le  
Sold. Lăcătuș Cristi  
Sold. Cristi Enache  
Sold. Vasile C-tin  
Sold. Hincea N-lae  
Sold. Mihail Iordache  
Sold. Zoița Ion

Sold. Corcoi Petre  
Sold. Paraschiv Ion  
Sold. Bordoleanu N-lae  
Sold. Butoi Filip  
Sold. Mirică Gh.  
Sold. Hatineste Rob.  
Sold. Roșu Radu  
Sanit. Neagu Gh.  
Cap. Căluganu Ștefan  
Sold. Ioniță Gh.  
Cap. Panrici Aralambie  
Sold. Cojocaru Alexandru  
Sold. Ivan Costică  
Sold. Preda D-tru  
Sold. Tigănescu Marin

Cap. Ionescu N-lae  
Sold. Cristea Anton  
Sold. Manea Găină  
Sold. Cojocaru Marin  
Sold. Luță D-tru  
Sold. Antocan V-le  
Sold. Tăbăcaru Iordache  
Sold. Scarlat Gh.  
Sold. Turcă Iorgu

Sold. Birou Roman  
Sold. Crișan Ștefan  
Sold. Arpacliu Toader  
Sold. Rotaru Marin  
Sold. Măciucă Gh.  
Sold. Popescu Tănase  
Sold. Roată N-lae  
Sold. Bulgaru N-lae  
Sold. Săvoiu V-le  
Sold. Ilie V-le

Sold. Talasman Ion  
Sold. Mazilu N-lae  
Sold. Rotaru V-le  
Sold. Silvestru Ion  
Cap. Bucovineanu Gh.  
Sold. Gușta Ion  
Sold. Florescu D-tru  
Sold. Bohnozu Iosef  
Sold. Zlota Andrei  
Sold. Stubă Gh.

Sold. Chimiris N-lae  
Sold. Blănaru V-le  
Sold. Liciu N-lae  
Sold. Enea Matei  
Sold. Jerbea Ion  
Sold. Zogorogiu Tache  
Sold. Damian C-tin  
Sold. Chirițoiu Gh.  
Sold. Maștei N-lae  
Sold. Mantarău Anton  
Sold. Zaficu Alex.  
Sold. Fotta C-tin  
Sold. Mihai Vasile  
Sold. Ciurucu Ion  
Sold. Nicolaescu N-lae  
Sgt. Ioniță Ion  
Sold. Petrea Gh.  
Sold. Bărbulescu  
Sold. Vasile B.  
Sold. Stan Stan

### Lista cu numele militarilor germani comemorați la Mausoleul Soveja, înhumați în anul 1917

Ldst. Hane Witsch A  
Ulan Gavril Owitz B  
Drag. Kolbinger Karl  
Ulan Chloupek Anton  
Drag. Martin Georg  
Lost Szucs Lajos  
Lost Serepl Ludowic  
Drag. Horazek Wenze  
Drag. Schonfeis Ern  
Korp Kinzel Enrich  
Utfz Kenpen Franz  
Lost Gershow Richar

Musk Giesen Herman  
Musk Friederch B.  
Drag. Mironeskul K.  
Ulan Listwan Ludwig  
Ulan Muron Franz  
Ulan Hrudko  
Drag. Breka Iohann  
Drag. Hermanek F.  
Musk Bussas Walter  
Musk Bischler Ianos  
Ujj Ferenz  
Ujj Nuvoris Antal

Ujj Tumbosz Mat.	Musk Kirch Iosef
Ujj Wagensamler I.	Musk Mitzkat Emil
Ujj Paul Sandor	Musk Trucknus Michel
Ujj Naghazi I.	Musk Gies Rudolf
Ltm. Fak Eduard	Musk Mierbach Christ
Utfz. Pauland Max.	Musk Klein IV Karel
Res. Peplinski St.	Musk Gross Iosef
Utfz. Baumann Beran	Musk Ganter Alf
Utfz. (Auhn) Kuhn Beno	Musk Gleisenberg R.
Utfz. Skodda Gustav	Utfz. Samor Wilh
Lt. Meschein M.	Artz. Stutz Gustav
Musk Schoningher M.	Musk Simpson Ernst
Lost Wittenbrink W.	Musk Linnemann G.
Res Betting Hein	Musk Laurrohh W.
Hus Zsigmond Orban	Utfz. West Franz
Hus Berestezi Istv.	Gren. Engels Wilh
Drag. Richter Gust.	Gefr. Thies Herm
Ulan Greus Gabriel	Musk Rieger Iosef
Utfz Kronovski Karl	Utfz. Iesckonek P.
Krlrg Heldig Ion	Gren. Grubner Franz
Gren. Henne Erich	Gren. Gohi Teodor
Musk Gabrys B.	MuskSchetter He.
Gren. Bosche Otto	Lost Schroder II O.
Gefr.Ab.Esch Paul	Lost Maas Louis
Musk. Paulus Karl	Gefr. Fucks Hein
Musk Premm Franz	Ldst. Rother Rob.
Musk Dejewski F.	Wehrm Boese Ferd.
Musk Eichorn Otto	Utfz. Dusel Max
Musk Schutz Karl	Wehrm. Peters Otto
Musk Heinsat Iosef	Ueist. Gustav
Musk Feuer Gostav	Musk Idensee Wal
Gren. Karetschmann W.	Sold. Fooch Hein
Gren. Nikel Iosef	Lost Herman Iuli
Musk Bertrami. Wiln.	Gefr. Wenoler Her.
Musk Schmidt Rud	Utfz. Feist Gustav
Gefr. Papritz Heren	Utfz. Blek Robert
Gren. Demke Franz	Utfz. Onorduic

Drag. Stohlasi Franz  
 Ulah Szyoan St.  
 Drag. Konkai Iosef  
 Ulan Siwak Anton  
 Ulan Kossiak St.  
 Ulan Paniow St.  
 Ulan Las Adolf  
 Ulan Kalka Stanis  
 Ulan Killian Ion  
 Musk Venker Iohann  
 Ofz. Albers Hermann  
 Ulan Malik Ion  
 Ulan Ianusz Stavis  
 Musk Haakert Vilh.  
 Musk Rojilan Ivan  
 Musk Schojna Georg  
 Musk Tschebotar St.  
 Musk Skobjila Nic.  
 Ulan Maczuga Nic.  
 Musk Loffler Paul  
 Musk Areuz Adolf  
 Musk Brocner Iohans  
 Gepr. Herker Andreas  
 Inf. Hera Leop.  
 Musk Turnter Kuki  
 Korp. Gambhotto Fra.  
 Gefr. Detter Alois  
 Ulan Koziol Awdr.  
 Ulan Pos August  
 Ulan Heier Georg  
 Sold. Denes Iosef  
 Musk Gatz Reinhold  
 Lost. Temns Vonivintz  
 Kan Hrykoff  
 Lost. Czizka Pal  
 Sold. Schelier Edwin  
 Sold. Girorch Franz

Cfr. Augustin Hein  
 Uftz. Brakemwier  
 Lost. Friesicke Aug.  
 Lost. Kovacz Mihaly  
 Lost. Ledanzic L.  
 Musk Patrzee Lud.  
 Cetr. Lehrinc Hein  
 Musk Hilbusek Ios.  
 Musk Thies Hein  
 Lost. Carstens Nik.  
 Wehrm. Sengstock Max.  
 Musk Scheibler F.  
 Musk Radamacher K.  
 Pion. Gorhe G.  
 Ces. Reutenaur G.  
 Ltn. Prinz Willy  
 Musk Corsmeyer A.  
 Musk Theimann Emil  
 Uftz Goertz Hein  
 Jab. Schwehn Karl  
 Musk Herold Arno  
 Feldwlt. Koshehl Aug.  
 Kan. Kaiser Hans  
 Uftz. Rembacz Bob.  
 Uftz. Sabo  
 Honw. Szigmond Uri  
 Sold. Binzig  
 Musk Blac Franz  
 Cpr. Dahms Willy  
 Sold. Rudolf Petru  
 Sold. Skirauth Rud  
 Ober. Iohann  
 Ober. Schuler Iohann  
 Ober. Messen Niels  
 Ober. Urani Gabor  
 Ober. Beneckefried  
 Gefr. Wlistefeld A.

Gcfr. Frackmann Fr.  
Inf. Wladislowkania  
Inf. Tokarezik  
Musk Anlaup Wilh.  
Musk Lange  
Hus. Kopp Franz  
Kan. Schiler Hans  
Kan. Gladan Iohann  
Kan. Kotvomann  
Mus Binczic Alois  
Gren. End Iohann  
Gren. Petrik Herm  
Musk Rigel R.  
Gren. Grotewschen G.  
Gren. Wattenberg F.  
Gren. Osvaldo Otto  
Gren. Kielis Emil  
Gren. Grieshemmer F.  
Gren. Sutter Alfred  
Gren. Szocs Hein  
Musk Lance III Wilh.  
Musk Herter Tried  
Musk Ludmann Heintr.  
Musk Ostwald Otto  
Musk Weigelt Karl  
Schutze Winkler P.  
Schutze Weiden F.  
Musk Kohling N.  
Ostaş neidentificat  
Ostaş neidentificat  
Jog. Nierle Robert  
Gren. Leiber Franz  
Utfz. Schroder W.  
Gren. Albat Wilh.  
Musk Gentes Arthur  
Musk Wegmann Wilh.  
Schutze Rettig Emil

Musk Bohrs Wilh.  
Musk Laamann Th.  
Musk Gehrt Franz  
Musk Henseler Ion  
Musk Wurthle Anton  
Musk Schutze Finkelstein F.  
Res. Haumann Franz  
Gefr. Schiler Th.  
Uftz. Koch Paul  
Lost. Grethe Wilh.  
Lost. Webwr Karl  
Lost. Klein Sorgef  
Musk Siggers Adolf  
Utfz. Schneder Ion  
Musk Wenske Max  
Musk Bode Kall  
Musk Scholle Walter  
Musk Frankowiak Vinz  
Schutze Mischke Max.  
Musk Jarisch Enrst  
Musk Kroker Franz  
Uzf. Laabs Max  
Musk Kessler Ch.  
Musk Stryk Heintr.  
Gefr. Jaedke Karl  
Musk Nopgween I.  
Musk Herker Iosef  
Gefr. Kersten Hugo  
Musk Milkert Franz  
Musk Hast Karl  
Musk Siegel Iohan  
Musk Frankel Paul  
Musk Fronlich Karl  
Musk Meyer Paul  
Musk Apel Enrst  
Schutze Vincent I.  
Lost. Schalkal Wies G.

Musk Gross Anton  
Musk Walter III Paul  
Must Helmers Hein  
Musk Beycr Ernst  
Musk Ketzler Willi  
Musk Grosser Albert  
Musk Saupe Fried  
Musk Keller Konst.  
Ltn. Vogt Karl  
Musk Kern Hermann  
Feldv. Lt. Langeluddikee  
Utfz. Rehmers Th.  
Musk Meyer Hein  
Gefr. Luschk Franz  
Musk Hofmann Herm.  
Musk Schimidt Wilh.  
Utfz. Gothe otto  
Kan. WojnardWicz  
Lost. Bella Hands  
Lost. Czimar Andr.  
Lost. Mersch St.  
Lost. Dedlof H.  
Sold. Fojebecku Cernof  
Sold. Gojewski Simion  
Lt. Bruckner Paul  
Gefr. Kraft Gottlieb  
Sold. Chlmpik Gustav  
Musk Kidlat Enrst  
Lost. Mathes Fried  
Utfz. Niewald Erich  
Musk Blave Iosef  
Musk Schumacher Ebe  
Lost. Mai Ioh. Kaspar